

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

Uddannelse af statsautoriserede revisorer

AFGIVET AF
ET AF HANDELSMINISTERIET
NEDSAT UDVALG

BETÆNKNING NR. 448

1967

1) Under 1. september 1965 nedsatte handelsministeriet et udvalg med den opgave at undersøge de for uddannelse af statsautoriserede revisorer og de for revisorprøven gældende bestemmelser og at fremkomme med forslag til sådanne ændringer i disse, som måtte findes formålstjenlige.

Til formand for udvalget udnævntes afdelingschef Knud Agbo, handelsministeriet. Udvalget fik i øvrigt følgende sammensætning:

Kontorchef G. Backhaus, udpeget af handelsministeriet,

Ligningschef Th. Hove, udpeget af finansministeriet, skattedepartementet,

Konsulent Carl Jørgensen, udpeget af undervisningsministeriet.

Rektor, professor Jan Kobbenaegel, udpeget af Handelshøjskolen i København.

Rektor, professor, dr. polit. Carl Iversen, udpeget af Revisorkommissionen.

Statsautoriseret revisor K. G. Jensen, udpeget af Foreningen af statsautoriserede revisorer.

Statsautoriseret revisor Tage Andersen, udpeget af Foreningen af statsautoriserede Revisorer,

Revisor Helge Flensted Nielsen, udpeget af Foreningen af Revisorassistenter i Danmark,

Direktør Poul Hjorth, udpeget af Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation,

Direktør W. Reinhard, udpeget af Industrirådet.

Som sekretærer for udvalget har fungeret ekspeditionssekretær A. Rønsted og fuldmægtig H. Duborg, handelsministeriet.

Udvalget har i tiden fra 11. oktober 1965 til 24. oktober 1966 afholdt 8 møder.

2) De statsautoriserede revisorer forhold er reguleret i næringslovens §§ 65-73, og den gældende eksamensordning er med hjemmel i næringslovens § 66, stk. 1, fastsat i bekendtgørelse nr. 273 af 25. juli 1962 angående prøven for statsautoriserede revisorer.

Prøven består af en *teoretisk* del og en *praktisk* del. Prøvens *teoretiske* del består af 2 dele: teoretisk del A, som omfatter fagene økonomi og erhvervsret, og teoretisk del B, som omfatter fagene regnskabsvæsen, revision og skatteret. For den, der inden for de sidste 6 år, før prøven finder sted, har aflagt diplomprøve i regnskabsvæsen (HD) ved en handelshøjskole, består den teoretiske del dog kun af faget revision.

I faget revision afholdes 2 skriftlige og 1 mundtlig prøve, medens der i hvert af de øvrige fag afholdes 1 skriftlig og 1 mundtlig prøve.

Prøvens *praktiske* del omfatter 4 skriftlige og 1 mundtlig prøve til godtgørelse af praktisk duelighed inden for de områder, som henhører under statsautoriserede revisorer virkefelt, såsom revisionsplaner, revisionsbetretninger, regnskabskritik, betalingsstandsninger, skatteopgørelser og rådgivning i skatte spørgsmål, administrativ organisation, herunder anlæg af regnskabssystemer eller kritik heraf.

Med hensyn til det nærmere indhold af de fag, hvortil der kræves kendskab ved den nugældende prøve for statsautoriserede revisorer, henvises til den ovenomhandlede bekendtgørelse angående prøven for statsautoriserede revisorer, der er optrykt som bilag 2 til nærværende betænkning.

3) Den direkte foranledning til nedsættelse af et udvalg til overvejelse af en reform af uddannelsen af statsautoriserede revisorer er fremsættelsen af forslag til særlig lov om statsautoriserede revisorer på baggrund af næringslovkommissionens betænkning II. Det pågældende lovforslag nødvendiggør ganske vist ikke en ændring af uddannelsesreglerne, men da det i modsætning til næringslovens § 66, som bestemmer, at revisorprøven skal aflægges for revisorkommissionen, foreslås, at handelsministeren fastsæt-

ter de nærmere bestemmelser om revisoreksamen, herunder betingelserne for at indstille sig til eksamen, eksamenskravene, eksamens afholdelse og bedømmelsen, er der åbnet mulighed for en reform af eksamensvæsenet. Det vil således kunne bestemmes, at revisoreksamen eller en del af denne skal aflægges på anden måde end for revisorkommissionen, f. eks. på en højere læreanstalt. Da der desuden gennem de senere år på forskellige punkter har været rejst en vis kritik mod den gældende revisoruddannelse, har man fundet det naturligt i forbindelse med den ved det omhandlede lovforslag etablerede nyordning for statsautoriserede revisorer også at tage en nyordning af undervisningen og revisoreksamen op til nærmere overvejelse.

4) Den fremsatte kritik mod den nuværende revisoruddannelse retter sig dels mod de *former*, hvorunder denne uddannelse foregår, dels mod studiets *indhold*.

Under den hidtidige *uddannelsesform* må den, der ønsker at uddanne sig til statsautoriseret revisor, begynde med at søge ansættelse som assistent på en statsautoriseret revisors kontor og jævnsides hermed tage fat på forberedelse til revisorprøvens teoretiske del.

Som omtalt i afsnit 2 kan denne forberedelse foregå på to måder. Langt de fleste - over 90 % - melder sig til diplomstudiet i regnskabsvæsen på en handelshøjskole. Dette studium, der er tilrettelagt som et aftenstudium, tager efter studieplanen 4 år, men de fleste studerende anvender erfaringsmæssigt 5 år på dette studium. Det kræver både en god fysik og stor viljestyrke samtidig at yde en tilfredsstillende indsats som heltidsbeskæftiget på et revisorkontor og få tid til en tilstrækkelig grundig forberedelse til handelshøjskoleundervisningen.

Medens der under diplomstudiet er tale om en systematisk undervisning omfattende hele det ved diplomprøven krævede stof, er de studerende i højere grad henvist til selvstudium som forberedelse til prøven i revision. Der har dog været arrangeret forskellige kurser. Således har der inden for faget revisionsteknik gennem en årrække ved et samarbejde mellem handelshøjskolerne og

Foreningen af statsautoriserede Revisorer været etableret undervisning.

For de studerende, der vælger at tage hele prøvens teoretiske del (del A og B) for revisorkommissionen, har der ikke hidtil været tilrettelagt nogen regulær undervisning. De har været henvist til selvstudium eller mere eller mindre tilfældig privat manuduktion.

Forberedelsen til revisorprøvens praktiske del er i de senere år lagt i fastere rammer, idet Foreningen af statsautoriserede Revisorer har etableret en omfattende undervisning i de discipliner, der kræves ved revisorprøvens praktiske del. Undervisningen, der foregår på handelshøjskolerne i København og Århus, søges af så godt som alle, der agter at indstille sig til revisorprøvens praktiske del. Endelig har Foreningen af statsautoriserede Revisorer oprettet et ca. 4 ugers træningskursus umiddelbart før den praktiske prøves skriftlige del.

Mangelen på en organiseret og systematisk undervisning, som sigter direkte mod revisorprøvens teoretiske del, bevirker, at forberedelsen for mange af de studerende trækker i langdrag i en urimelig grad. Væsentlige dele af det teoretiske stof, eksempelvis inden for faget økonomi, er desuden af en sådan karakter, at det for mange af de studerende erfaringsmæssigt er svært eller umuligt at tilegne sig det helt på egen hånd uden nogen vejledning eller undervisning. Selv for de studerende, der vælger at gå vejen over diplomstudiet i regnskabsvæsen, bliver der tale om en meget lang studietid. De må efter bestået diplomprøve ud over de hertil medgåede ca. 5 år regne med et par års forberedelse til prøven i revision og ca. 3 års forberedelse til prøvens praktiske del. Den samlede studietid kommer således op på mindst 10 år. Det hænger naturligvis også sammen med, at der er tale om et deltidsstudium kombineret med praktisk erhvervsarbejde. Vel giver dette de studerende mulighed for gennem hele studietiden at tjene til livets ophold, men det betyder samtidig, som allerede nævnt, en meget stærk belastning af de studerendes kræfter. At belastningen er endnu større for de studerende, der aflægger hele prøven for revisorkommissionen, fremgår tydeligt af, at mange af dem må indstille sig både 2 og 3 gange, inden de består prøvens enkelte dele.

De her nævnte forhold har utvivlsomt været en medvirkende årsag til den i de senere år konstaterede nedgang i antallet af kvalificerede, som søger uddannelse til statsautoriseret revisor.

5) Den kritik, der i stigende grad er kommet til orde med hensyn til revisorstudiets nuværende *indhold*, hænger sammen med de ændringer, som i de senere år har fundet sted i de statsautoriserede revisorers arbejde. Ved siden af at foretage den detailrevision af bøger og bilag, som op til midten af 1950'erne var de statsautoriserede revisorers væsentligste opgave, yder disse i dag i stigende omfang bistand med løsning af virksomhedernes økonomiske og organisatoriske problemer, assistance i skattesager, medvirken ved rationalisering af virksomhederne, gennemgang af kalkulationer og fremfor alt kritiske analyser af årsregnskaber med henblik på undersøgelser vedrørende rentabilitet og finansiering.

Denne udvikling gør det ønskeligt, at den statsautoriserede revisor ud over sin specialuddannelse i revision har en lignende grundlæggende økonomisk uddannelse som de virksomhedsledere, han under udøvelsen af sit hverv skal bistå som rådgiver.

Selv om man ikke underkender de fordele, der har knyttet sig til den hidtidige kombination af praktisk revisorarbejde og teoretiske studier, fremhæves det med voksende styrke fra revisorside, at den skete ændring i de statsautoriserede revisorers arbejdsfelt tillige har bevirket, at man ikke længere i samme grad som tidligere har mulighed for at opnå den ved den hidtidige ordning tilsigtede gunstige vekselvirkning mellem den teoretiske tilegnelse og anvendelsen af det lærte i praksis. Efterhånden som rådgivning på et højt plan har fået en bredere plads i de statsautoriserede revisorers gerning, har arbejdet på et revisionskontor måttet omlægges på en sådan måde, at det giver væsentlig ringere mulighed for at give de medarbejdere, der søger uddannelse som statsautoriserede revisorer, en tilstrækkelig bred grunduddannelse. Der må allerede ved medarbejderens tiltrædelse både på økonomiske og juridiske områder stilles krav, som ikke; tilgodeses under den nugældende

studieordning, hvor den teoretiske og den praktiske uddannelse finder sted sideløbende.

6) Da den ovenfor omtalte kritik først og fremmest har været rettet mod revisoruddannelsens teoretiske del, har udvalget koncentreret sine overvejelser om tilvejebringelse af en reform af studiets teoretiske del. Under disse overvejelser har man indgående drøftet de foran nævnte hovedindvendinger vedrørende studieformen og studiets indhold.

Der er i udvalget enighed dels om, at der bør tilvejebringes en systematisk undervisning i hele det stof, der kræves tilegnet, dels om, at dette stof bør udvides, således at der kræves en bredere og mere dybtgående indsigt i de almene økonomiske fag.

Et flertal inden for udvalget mener tillige, at hele den teoretiske del af studiet normalt bør være afsluttet, inden den praktiske uddannelse påbegyndes, medens et mindretal lægger afgørende vægt på, at der tilvejebringes en ordning, som muliggør, at den teoretiske og praktiske uddannelse også fremtidig" kan foregå jævnsides.

Begrundelsen for flertallets standpunkt er først og fremmest, at det i betragtning af de opgaver, hvormed de statsautoriserede revisorer i dag beskæftiger sig, ikke vil være muligt for de studerende at få det fulde udbytte af deres praktiske uddannelse, med mindre de på forhånd i alt væsentligt har den ballast, som fuldførelsen af det teoretiske studium tilsigter at give dem. Konsekvensen af flertallets standpunkt må blive, at den teoretiske del af undervisningen gives på en dagskole. Til yderligere begrundelse af dette standpunkt skal nævnes, dels at det kun på denne måde vil blive muligt at komme ned på en samlet studietid af rimelig længde, dels at det vil frembyde væsentlige fordele, hvis de studerende i nogle år helt kan koncentrere sig om tilegnelsen af det teoretiske stof, idet den nuværende ordning indebærer en betydelig fare for, at den tid og de kræfter, de studerende ved siden af fuldtidsbeskæftigelse på et revisorkontor får til overs til forberedelse til aftenundervisningen, ikke bliver tilstrækkelig til den fornødne fordybelse i det teoretiske stof.

Den nærmere motivering af mindretallets stilling gives i en særudtalelse side 14-15.

7) Vedrørende den *form*, hvorunder den ønskelige bredere og mere systematiske teoretiske undervisning kan tænkes givet, har udvalget drøftet følgende tre muligheder: A) oprettelse af en egentlig revisorhøjskole, B) henlæggelse af revisoruddannelsen til universiteterne og C) henlæggelse af revisoruddannelsen til handelshøjskolerne.

A) Selv om udvalget finder, at der ville være fordele knyttet til oprettelse af en særlig *revisorhøjskole*, som alene skulle tilgodese de krav, der må stilles til uddannelsen af statsautoriserede revisorer, er man dog på grund af de praktiske vanskeligheder, der vil være forbundet hermed, meget tilbage fra at stille forslag herom. Man har i denne forbindelse særlig lagt vægt på den forsinkelse, som dette ville medføre for indførelse af den stærkt påkrævede nye uddannelsesordning som følge af det nødvendige planlægnings- og byggearbejde. Hertil kommer ikke blot de meget betydelige omkostninger, der vil være forbundet med denne løsning, men også den omstændighed, at det i øjeblikket og formentlig i ret lang tid fremover, vil være overordentlig vanskeligt i fornødent omfang at skaffe kvalificerede lærere til en sådan højskole.

Udvalget mener derfor, at man i det omfang, det er muligt, bør benytte sig af bestående undervisningsinstitutioner og uddannelsesformer.

B) Det har dernæst været overvejet at henlægge den teoretiske revisoruddannelse til *universiteterne*, men man har ikke ment, at der var praktisk mulighed herfor. Revisoruddannelsen lader sig kun vanskeligt indpasse i den undervisning, som gives ved de bestående fakulteter, og oprettelse af et nyt fakultet vil i det store og hele støde på samme vanskeligheder som oprettelsen af en speciel revisorhøjskole.

G) Udvalgets overvejelser er derfor endt i, at den teoretiske uddannelse af de statsautoriserede revisorer bør henlægges til *handelshøjskolerne*. Der frembyder sig her tre muligheder: a) etablering af en særlig revisorlinie, b) fortsat benyttelse af diplomstudiet i regnskabsvæsen som første led i revisoruddannelsen og c) benyttelse af den almene erhvervsøkonomiske eksamen suppleret med en kandidateksamen med revision som speciale.

a) Med hensyn til etablering af en *særlig revisorlinie* ved handelshøjskolerne skal bemærkes, at handelshøjskolerne med den forhåndenværende kapacitet næppe vil være i stand til at påtage sig etableringen af en sådan særlig revisorlinie. Når man endvidere tager i betragtning, at en stor del af de fag, som må kræves i en særlig revisorlinie, vil være de samme fag, der undervises i ved andre studieretninger under handelshøjskolerne, vil det formentlig være mest hensigtsmæssigt at søge revisoruddannelsen indplaceret i en allerede ved disse skoler eksisterende studieretning.

b) Med hensyn til muligheden for fortsat at lade *diplomstudiet i regnskabsvæsen* indgå som første led i det teoretiske revisorstudium skal først bemærkes, at man allerede under den nuværende ordning har fundet det nødvendigt at kræve diplomprøven i regnskabsvæsen suppleret med en særlig prøve i revision. Hertil kommer, at man for at imødekomme kravet om en bredere almen økonomisk viden tillige måtte kræve prøve heri, og at det formentlig vil frembyde vanskeligheder for handelshøjskolerne at tilvejebringe en specialundervisning for de revisorstuderende i de almene økonomiske fag.

Vigtigere er det dog, at selv om en sådan specialundervisning lod sig etablere, ville denne opdeling af den teoretiske undervisning i tre etaper være højst irrationel. En mere naturlig tilrettelægning af stoffet og dermed formentlig også en vis forkortelse af den nødvendige studietid ville kunne opnås ved indførelse af et særligt diplomstudium i revision, men dette ville udover de vanskeligheder, der er nævnt ovenfor under a) kunne støde på den vanskelighed, at handelshøjskolerne må lægge vægt på, at de forskellige diplomstudier skal ligge på nogenlunde samme niveau med hensyn til stoffets omfang og sværhedsgrad.

Den afgørende indvending mod at bygge den teoretiske undervisning til revisorprøven på diplomstudiet i regnskabsvæsen må dog efter flertallets opfattelse være, at dette studium kun kan gennemføres som deltidsstudium. Skulle også forberedelsen til de forskellige tillægsprøver gennemføres som aftenstudium, ville de studerende, hvis man fastholder kravet om, at den teoretiske uddannelse i det store og hele skal være afslut-

tet, inden den egentlige praktiske revisoruddannelse tager sin begyndelse, være henvist til i de relativt mange år, den samlede teoretiske uddannelse ville tage, at søge en ikke-studierelevant beskæftigelse enten på et revisorkontor eller andetsteds. Man ville derved komme op på en endnu længere samlet studietid end den nuværende.

Denne vanskelighed ville naturligvis kunne overvindes, hvis diplomstudiet i regnskabsvæsen - og eventuelt også forberedelsen til de supplerende prøver — kunne ske på et dagstudium, men en etablering af et sådant; dagstudium til en enkelt diplomprøve ville handelshøjskolerne formentlig vige tilbage for, idet det let ville føre til krav om en tilsvarende ordning for andre diplomstudier.

c) Tilbage står da efter flertallets opfattelse kun den mulighed at lade den almene erhvervsøkonomiske eksamen (HA) indgå i revisorprøvens teoretiske del.

HA-studiet, som i de senere år i stigende grad er blevet søgt af unge, som sigter mod højere stillinger i erhvervslivet, giver en grundig indføring i erhvervsøkonomi, herunder regnskabsvæsen, nationaløkonomi og erhvervsret. Herudover indbefatter denne eksamen erhvervs- og samfundsbeskrivelse, statistik, databehandling og kulturhistorie. Studiet er beregnet til at vare 3 år, og det er et dagstudium. Der henvises i øvrigt til studieplanen for HA-studiet, der er optrykt som bilag 3 til nærværende betænkning. Ved at lade HA-eksamen indgå i revisoreksamen tilgodeser man det ovenfor nævnte synspunkt, at det er en fordel, at de fremtidige statsautoriserede revisorer har samme grundlæggende almene, økonomiske uddannelse som erhvervslivets ledere, der i vore dage i stigende grad har en grundig teoretisk uddannelse bag sig. HA-eksamen er derfor efter udvalgets opfattelse egnet til at bibringe de fremtidige revisorstuderende den almene viden, som er nødvendig til varetagelse af revisorerens nye arbejdsområder. Men den er ikke i sig selv et tilstrækkeligt teoretisk grundlag for statsautoriserede revisorer, idet den ikke giver den fornødne indføring i alle de for revisorer nødvendige specialfag.

Ved kravet om HA-eksamen vil de studerendes behov for en almen uddannelse kunne tilgodeses, og problemet bliver derfor som nævnt at tilvejebringe undervisning og

prøve i de specielle fag, som er nødvendige for en revisor. Der tænkes her specielt på videregående undervisning i regnskabsvæsen, revision og skatteret. En sådan undervisning lindes for tiden ved handelshøjskolerne kun i form af de ovenfor nævnte i samarbejde med Foreningen af statsautoriserede Revisorer arrangerede kurser og forelæsnings, men ikke som et led i højskolernes almindelige undervisning, og det er således ikke muligt uden videre, som det vil være tilfældet med den almene uddannelse, at indpasse det videregående revisorstudium i en allerede på handelshøjskolerne eksisterende studieretning.

Imidlertid er det af betydning, at undervisningen af de revisorstuderende fortsættes på handelshøjskolerne efter bestået HA-eksamen for at bevare kontinuiteten i uddannelsen og for at undgå de samme vanskeligheder, som vil være forbundet med etablering af en særlig revisorhøjskole.

For de studerende på handelshøjskolerne, som har bestået HA-eksamen, er der for nylig blevet åbnet mulighed for at fortsætte studierne til opnåelse af cand. merc.-graden. Dette studium er tilrettelagt således, at det normalt vil tage 1½ år som dagstudium eller 3 år som aftenstudium, og dets formål er gennem fortsat undervisning i økonomi at udbygge kandidaternes beherskelse af og indsigt i dette fagområde og i almindelig økonomisk metode. Det er udvalgets opfattelse, at dette studium med en vis tillem্পning vil være egnet som den afsluttende del af revisoreksamens teoretiske del.

Man har herefter i samarbejde med handelshøjskolerne i København og Århus udarbejdet omstående forslag til studieplan for et handelsvidenskabeligt kandidatstudium for de kandidater, som sigter mod at opnå beskikkelse som statsautoriserede revisorer.

Det handelsvidenskabelige kandidatstudium omfatter normalt almene økonomiske fag og valgfri fag. De almene økonomiske fag er bibeholdt i omstående studieplan, medens det under hensyn til de specielle krav, som stilles til de kandidater, der forbereder sig til revisorerhvervet, vil være nødvendigt af afskære disse fra valgfrihed med hensyn til de specielle fag og foreskrive bestemte fag.

Med hensyn til faget *almen økonomi* hen-

	7. semester 15 uger. Undervisnings- timer pr. uge	8. semester 20 uger. Undervisnings- timer pr. uge	9. semester 10 uger. Undervisnings- timer pr. uge	Samlet timetal
Almen økonomi.				
Forelæsninger . .	4	4	—	140
Tværgående seminar	2	2	—	70
Specialfag.				
Regnskabsvæsen.	2	4	1	120
Revision	4	4	—	140
Skatteret	4	4	2	160
Selskabsret	3	—	—	45
Seminar i special- fagene	—	—	5	50
Stor afhandling.	—	—	—	—
Litteratur- studium	—	—	—	—
	19	18	8	725

vises til den af Handelshøjskolen i København udsendte studievejledning for det almene erhvervsøkonomiske studium og kandidatstudiet, optrykt som bilag 3 til nærværende betænkning.

Med hensyn til indholdet af specialfagene skal følgende anføres:

Regnskabsvæsen. Under HA-studiet er givet en grundlæggende undervisning i bogføring og regnskabsvæsen i ca. 260 undervisningstimer med hovedemnerne: årsregnskabet, det interne regnskabsvæsen og regnskabsanalyse. Under kandidatstudiet tænkes hovedvægten lagt på udvidet statuslære, herunder koncernregnskaber, finansieringsberegninger og regnskabsanalyse. Der vil blive foretaget en gennemgang af specielle erhvervsvirksomheders interne regnskabsvæsen. Endvidere vil fagene bogføringens organisation samt bobehandling og skifteret blive behandlet.

Revision. Undervisningen vil blive indledt med en gennemgang af de grundlæggende principper for revision, herunder lovbestemmelser om revisionsforhold, af revisionsmetoder og revisionsplanlægning. Den videre undervisning vil beskæftige sig med emnerne: revision i årets løb (områderevision), revision af periodiske rapporter, revision af årsregnskabet, herunder overskudsfordeling, revisionserklæringer, intern kontrol, ansvarsproblemer, revision i koncerner, de specielle

problemer om revision inden for de vigtigste erhverv samt særlige revisionsopgaver.

Skatteret. Under HA-studiet finder der en gennemgang sted af skatterettens hovedtræk i ca. 35 undervisningstimer med størst vægt lagt på indkomst- og formueskat samt selskabsbeskatning. Undervisningen i skatteret under kandidatstudiet må derfor tage sigte på at videreføre og uddybe faget på vigtige punkter. Behandlingen af indkomstbeskatningen må suppleres med en gennemgang af den skattemæssige behandling af indtægter, udgifter, afskrivninger, driftstab, investeringsfonde m. v. Selskabsbeskatningen og reglerne om særlig indkomstskat må ligeledes uddybes. Herudover må der undervises i international skatteret, gave- og arveafgiftsregler, indirekte skatter, kommuneskat, de skattemæssige problemer i forbindelse med pensionsordninger samt formueskat. Sluttelig må de skatteprocessuelle regler, kontrolforanstaltninger og sanktioner kort omtales.

Selskabsret. Under HA-studiet vil kandidaterne allerede have fået en kortfattet oversigt over de forskellige selskabsformer og den dermed forbundne hæftelse samt en nærmere gennemgang af de om interessentskabet og aktieselskabet gældende bestemmelser. Undervisningen under kandidatstudiet må suppleres med en kort gennemgang af de eksisterende muligheder for valg af virksomhedsform med særligt henblik på de økonomiske konsekvenser. Desuden må specielle selskabsformer som andelsselskaber og selvejende institutioner m. v. kort omtales. Hovedvægten i undervisningen må lægges på en gennemgang af aktieselskabet, herunder navnlig selskabets stiftelse, finansiering og ledelse samt likvidation af aktieselskaber.

Stor afhandling og litteraturstudium. Ligesom for andre studerende til kandidateksamnen vil det for de revisorstuderende være naturligt at stille krav om udarbejdelse af en afhandling, hvis emne forudsættes valgt inden for specialfagene, ligesom man må forudsætte, at den studerende i betydeligt omfang studerer litteratur på egen hånd. Det forudsættes, at der anvendes 400-500 timer til udarbejdelse af afhandlingen og ca. 100 timer til selvstændigt litteraturstudium. Litteraturvalget skal godkendes af Handelshøjskolen, og der vil blive foranstaltet stik-

prøvekontrol af, om den opgivne litteratur er læst.

Ved den ovenfor anførte tilrettelæggelse af det handelsvidenskabelige kandidatstudium mener udvalget, at alle de krav, som i dag kan stilles til statsautoriserede revisors uddannelse, såvel i almene økonomiske fag som i de specielle revisionsfag, vil være opfyldt. Studiet vil kunne gennemføres helt som et dagstudium af en varighed på 4^{1/2} år, hvilket først og fremmest vil være en fordel for de yngre studerende, eller som en kombination af et dagstudium på 3 år og et aftenstudium på 3 år, hvilket i de sidste 3 år giver mulighed for sideløbende erhvervsarbejde. Ordningen medfører endvidere den fordel, at de studerende, som ikke gennemfører hele studiet, men går fra efter bestået HA-eksamen, dog opnår en i erhvervslivet almindeligt anerkendt og anvendt eksamen, ligesom det er tilfældet ved den nugældende ordning.

Som konklusion af sine overvejelser foreslår udvalget, at en handelsvidenskabelig kandidateksamen med revision som speciale fremtidig skal udgøre den teoretiske del af eksamen for statsautoriserede revisorer.

8) I § 1, stk. 2, nr. 6, i forslaget til lov om statsautoriserede revisorer stilles det som en betingelse for at opnå beskikkelse som statsautoriseret revisor, at den pågældende i mindst 3 år efter det fyldte 18. år på en statsautoriseret revisors kontor har deltaget i udførelse af de der almindeligt forekommende revisionsarbejder. Denne 3-årige praktiske tjeneste må også fremover indgå som et led i revisoruddannelsen og revisorprøven, idet udvalget finder, at den i den hidtidige uddannelse liggende kombination af praktisk og teoretisk uddannelse er værdifuld og bør bibeholdes. Udvalget finder endvidere, at den praktiske uddannelse må afsluttes med en praktisk prøve, idet man under hensyn til de særlige krav, som må stilles til udøvere af revisorerhvervet, ikke finder det rimeligt, at beskikkelse skal kunne opnås blot på basis af den teoretiske prøve samt dokumentation for 3 års praktisk arbejde.

Den praktiske uddannelse bør som allerede nævnt efter udvalgets flertals opfattelse normalt ligge efter, at den handelsvidenskabelige kandidateksamen, som skal udgøre den

teoretiske del af revisoreksamen, er bestået. Herved opnår man, at kandidaten har de fornødne forudsætninger for at deltage i arbejdet på et revisionskontor og for at få det fulde udbytte af uddannelsen. Det må imidlertid antages, at nogle studerende vil have haft praktisk erhvervsarbejde inden kandidateksamen, og dette arbejde vil vel typisk have fundet sted på et revisionskontor. Dette vil navnlig gælde for de studerende, som gennemfører kandidatstudiet som aftenstudium, og der vil også være nogle studerende, som søger stilling i erhvervslivet efter bestået: HA-eksamen for senere at genoptage kandidatstudiet. Sådanne studerende vil, da de har bestået HA-eksamen, ikke være uden forudsætninger for at få udbytte af den praktiske uddannelse. Udvalgets flertal mener derfor, at der intet vil være til hinder for at medregne indtil 1 år af sådant arbejde før bestået kandidateksamen, men efter HA-eksamen, til den praktiske uddannelse under forudsætning af, at det finder sted på en statsautoriseret revisors kontor.

Udvalget foreslår bibeholdelse af den hidtidige ordning, hvorefter den praktiske prøve aflægges for revisorkommissionen. Man har ved fremsættelse af dette forslag taget hensyn til, at den praktiske prøve først og fremmest skal være en modenhedsprøve og ikke en kundskabsprøve. Udvalget kan tilslutte sig den i den nugældende eksamensbekendtgørelse givne karakteristik af den praktiske prøve, hvorefter denne skal tjene til godtgørelse af praktisk duellighed inden for de områder, som henhører under statsautoriserede revisors virkefelt. Til bedømmelse af en sådan prøve må kommissionen med sin alsidige sammensætning af praktisk og teoretisk sagkundskab skønnes at være det bedst egnede organ.

Udvalget har således ikke ment at burde foreslå nogen ændring i indholdet af den praktiske del af revisoreksamen, således som den er fastlagt i den nugældende bekendtgørelse. Derimod mener man, at antallet af skriftlige prøver vil kunne nedsættes fra 4 til 3. I de senere år har man ved eksamen til praktisk del under den bestående ordning bestræbt sig på i hver enkelt af de skriftlige opgaver at inddrage emner fra flere af de områder, en statsautoriseret revisor erfaringsmæssigt beskæftiger sig med, og såfremt man

fortsætter hermed, vil 3 skriftlige opgaver være et tilstrækkeligt bedømmelsesgrundlag. Udvalget vil endvidere foreslå, at antallet af mundtlige eksaminationer forhøjes fra 1 til 2. En enkelt mundtlig eksamination kan give et noget vilkårligt bedømmelsesgrundlag, og det må også betragtes som en fordel, at to eksaminatorer har lejlighed til at prøve kandidaten.

9) Udvalget har overvejet, hvilken karakterskala der skal benyttes ved revisoreksamen. Det har herunder været drøftet, om man skulle undlade at give karakterer og nøjes med bedømmelserne bestået eller ikke bestået. Et sådant system synes imidlertid at være bedst egnet ved en eksamen, som kun består af én prøve, idet man ved flere prøver vel måtte kræve, at kandidaterne opnår bedømmelsen bestået ved hver enkelt prøve. Herved ville man skærpe kravene til præstationerne, idet en dårlig præstation i et enkelt fag vil kunne medføre, at hele eksamen ikke er bestået. Man har fundet det naturligt ved revisoreksamen at anvende den samme karakterskala, som anvendes ved den handelsvidenskabelige kandidatexamen ved handelshøjskolerne. Denne skala vil allerede være kandidaterne bekendt fra deres studier ved handelshøjskolen, og endvidere vil man opnå, at karaktererne fra kandidatexamen og revisoreksamen bliver direkte sammenlignelige.

10) Udvalget har sluttelig overvejet, hvilke overgangsbestemmelser der vil være nødvendige ved gennemførelse af den foreslåede nyordning af revisorstudiet. Tre hensyn må her komme i betragtning.

For det første må man søge i rimeligt omfang at opfylde de forventninger, som studerende, der allerede har påbegyndt revisorstudiet, har om at kunne fuldføre dette under de forudsætninger, hvorunder de er gået ind til det. For det andet må det gælde om også i overgangsperioden at sikre revisorfaget en rimelig tilgang, og endelig må man for det tredje tilstræbe, at overgangsperioden ikke bliver længere end højst nødvendig.

Som nævnt ovenfor i afsnit 2 er der under den gældende ordning to veje, der fører frem til aflæggelse af prøven for statsautori-

serede revisorer. For det store flertals vedkommende går vejen frem mod den praktiske prøve over diplomprøven i regnskabsvæsen, suppleret med skriftlig og mundtlig prøve i revision. Det er som tidligere nævnt kun knap 10 %, der aflægger den samlede prøve - teoretisk del A og B og praktisk del — for revisorkommissionen. De berettigede forventninger, de studerende kan have med hensyn til overgangsperiodens længde, stiller sig imidlertid ret forskelligt for disse to grupper.

Den, der inden den nye bekendtgørelses udstedelse begynder på diplomstudiet i regnskabsvæsen med tanke på at blive statsautoriseret revisor, må have krav på at kunne fuldføre studiet ad denne vej. Det betyder for det første, at der må sikres ham en rimelig tid til gennemførelse af selve diplomstudiet. Efter den gældende studieplan kan diplomstudiet gennemføres på 4 år, men de fleste studerende anvender erfaringsmæssigt 5 år på dette studium. Der er ikke i de gældende regler for diplomstudiet fastsat nogen grænse for, hvor lang tid der må hengå mellem studiets påbegyndelse og afslutning med bestået diplomprøve, men det er udvalget bekendt, at handelshøjskolerne overvejer at indføre en sådan tidsfrist. Derimod er der i de gældende regler åbnet adgang til at indstille sig 3 gange såvel til første som til anden del af diplomprøven. Såfremt man skulle sikre samtlige studerende, der har påbegyndt diplomstudiet inden gennemførelsen af nyordningen af revisoreksamen, adgang til at udnytte alle disse muligheder, ville allerede dette nødvendiggøre en overgangsperiode på mindst 8 år (2 års normal studietid plus fornyet indstilling til prøven efter 1 og 2 års forløb ved såvel første som anden del). Hertil kommer, at der efter de gældende bestemmelser om prøven for statsautoriserede revisorer må hengå indtil 6 år efter udløbet af det kalenderår, hvori diplomprøven er bestået, inden afslutningen af den teoretiske del med beståelse af prøverne i revision, og derefter endnu indtil 6 år, inden revisorprøvens praktiske del består. Skulle også disse to seksårsfrister fuldt ud respekteres, ville man altså komme op på en overgangsperiode på mindst 20 år.

For den, der inden den nye bekendtgørelses udstedelse har truffet beslutning om at ville uddanne sig til statsautoriseret revisor

og aflægge hele prøven for revisorkommissionen, foreligger der ifølge sagens natur ingen regel om, hvor lang tid der højst må hengå mellem beslutningen og beståelse af den første prøve (teoretisk del A). Da forberedelsen foregår ved selvstudium, eventuelt suppleret med en vis privat arrangeret undervisning, lader det sig ikke gøre at kontrollere, om og hvornår forberedelsen faktisk er begyndt, eller i hvilket omfang og tempo den er foregået. Det kan imidlertid oplyses, at de studerende normalt anvender ca. 3 år til forberedelse til denne første prøve. Derimod er det i den gældende ordning fastsat, at teoretisk del B tidligst kan tages et år efter og senest skal tages 4 år efter, at del A er bestået. Også ved teoretisk del A og B er der adgang til at indstille sig 3 gange, ligesom det endelig også for denne gruppe gælder, at den praktiske prøve skal bestås senest 6 år efter afslutningen af det teoretiske studium.

For begge grupper gælder desuden, at man, inden man indstiller sig til revisorprøvens praktiske del, i mindst 3 år skal have været beskæftiget på en statsautoriseret revisors kontor. Men da denne praktiske uddannelse normalt gennemføres jævnsides med det teoretiske studium, skulle det ikke være nødvendigt at tage hensyn hertil ved fastsættelse af den nødvendige overgangsperiodes længde.

Alligevel synes fuld sikring af adgang for dem, der allerede har påbegyndt revisorstudiet, til at fuldføre det efter de hidtidige regler at måtte medføre en meget lang overgangsperiode.

Hensynet til at sikre revisorfaget den fornødne tilgang peger i samme retning. Der må antages at ville gå mindst 5 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse, før handelsvidenskabelige kandidater med revision som speciale fremkommer i et antal af nogen betydning, og derefter skal disse kandidater normalt gennemgå en tre-årig praktisk uddannelse, forinden de kan indstille sig til den nye eksamen for statsautoriserede revisorer. Man kan naturligvis ikke udelukke, at adskillige efter at have fuldført et HA-studium vil føle sig tilskyndet til at gå videre og tage den nye handelsvidenskabelige kandidatexamen med revision, men det er klart, at næppe nogen af dem, som inden den nye bekendtgørelses udstedelse har besluttet sig

til at forberede sig til at blive statsautoriseret revisor, har begyndt dette studium med at forberede sig til HA-prøven.

Da den hidtidige rekruttering af de statsautoriserede revisorer i ganske overvejende grad foregår via diplomprøven i regnskabsvæsen, er det åbenbart først og fremmest for denne gruppes vedkommende, det af hensyn til fagets rekruttering er nødvendigt at etablere en tilstrækkelig lang overgangsperiode. Resultaterne, der opnås ved teoretisk del A og B af den gruppe, der aflægger hele prøven for revisorkommissionen, er som oftest meget dårlige, og da denne lille gruppe desuden ikke betyder nævneværdigt for tilgangen til faget, bør denne adgangsvej efter udvalgets opfattelse lukkes, så snart; hensynet til de studerende, der allerede forbereder sig til teoretisk del A og B, tillader det.

Selv om det således af flere grunde er umuligt at undgå en forholdsvis lang overgangsperiode, især for den store gruppe, der begynder med at tage diplomprøve i regnskabsvæsen, vil overgangsperiodens længde dog kunne forkortes noget ved en etapevis overgang til den nye studie- og eksamensordning, således som det nedenfor er foreslået. Ved de foreslåede overgangsbestemmelser har man navnlig lagt vægt på mest muligt at forkorte den periode, hvori prøvens praktiske del må afholdes både efter den gamle og den nye ordning.

11) Når man ud fra de i afsnit 10) nævnte hensyn skal afgøre, hvor lang en overgangsperiode det vil være rimeligt at etablere, stiller forholdet sig simplest for den lille gruppe, der sigter mod at aflægge hele prøven for statsautoriserede revisorer for revisorkommissionen.

Som nævnt ovenfor tager forberedelsen til teoretisk del A normalt ca. 3 år. Da denne forberedelse helt eller delvis må ske gennem selvstudium, vil der dog selvsagt alt efter den enkeltes energi og ydre arbejdsvilkår være ret betydelig forskel på den tid, der anvendes. Der har imidlertid inden for udvalget været enighed om, at kun de, der for alvor har givet sig i kast med studiet, har et rimeligt krav på at kunne gennemføre det efter den hidtidige ordning, og man mener, at dette krav må være tilgodeset, hvis man

afsætter 3 år til forberedelse til teoretisk del A. Derimod har man ikke fundet anledning til udover normalstudietiden på 3 år at give adgang til at gå om 1 eller 2 gange med 1 års mellemrum.

Derimod har man ment at måtte respektere den nu gældende regel om, at der må hengå indtil 4 år mellem beståelse af teoretisk del A og teoretisk del B.

Man foreslår derfor, at adgangen til at indstille sig til den samlede teoretiske del af prøven for statsautoriserede revisorer for revisorkommissionen ophører 7 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse, og da der som ligeledes nævnt ovenfor skal hengå mindst 1 år mellem teoretisk del A og B, finder man det rimeligt, at adgangen til at indstille sig til teoretisk del A ophører allerede efter 6 års forløb, medens teoretisk del B først ophører 7 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse.

For den, der begynder studiet i det sidste år før den nye bekendtgørelses udstedelse, betyder dette altså, at hvis han anvender alle de 6 år på forberedelsen til del A, får han kun 1 år til forberedelse til del B, medens han, hvis han består del A efter de normale 3 års forløb, får den adgang, de hidtidige regler giver ham, til at anvende 4 år på forberedelse til del B.

Da disse studerende allerede ved teoretisk del B er blevet eksamineret i skatteret i det omfang, der forudsættes i den nye studieordning, skulle der ikke være noget i vejen for straks at give dem adgang til efter at have bestået teoretisk del A og B at tage praktisk del efter den nye ordning.

12) For det store flertal, som er slået ind på vejen over diplomstudiet, er forholdet lidt mere kompliceret.

Det er klart, at der må afsættes tid til at følge undervisningen under diplomstudiet, der som nævnt i afsnit 10) strækker sig over 4 år. Ligeledes mener man at måtte respektere adgangen til efter bestået diplomprøve at vente i indtil 6 år med at indstille sig til prøverne i revision.

Som tidligere omtalt anvender de fleste diplomstuderende 5 år på dette studium, ligesom der er adgang til at indstille sig indtil 3 gange til såvel første som anden del. Til gengæld tager forberedelsen til prøverne

i revision normalt kun 1 å 2 år. Udvalget mener derfor, at der er taget rimeligt hensyn til de studerende, der går vejen over diplomstudiet, hvis prøverne i revision opretholdes i 10 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse.

For den studerende, der har begyndt på diplomstudiet i det sidste år før den nye bekendtgørelses udstedelse, betyder dette altså, at han, hvis han fuldfører diplomstudiet på 4 år, får de fulde 6 år til forberedelse til prøverne i revision, men han har også mulighed for at anvende længere tid på diplomstudiet mod til gengæld at gennemføre forberedelsen til prøverne i revision på kortere tid end de maksimale 6 år. Benytter han f. eks. kun 2 år hertil, kan han udstrække diplomstudiet over 8 år. For studerende, der har påbegyndt diplomstudiet mere end 1 år før den nye bekendtgørelses udstedelse, stiller forholdet sig endnu gunstigere, idet de heller ikke behøver at indstille sig til prøverne i revision førend 10 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse. De vil altså kunne anvende de fulde 6 år på forberedelsen hertil og dog have mere end 4 år til gennemførelse af diplomstudiet, des længere jo tidligere dette studium er påbegyndt.

Det er ligeledes klart, at alle, der har bestået diplomprøven inden den nye bekendtgørelses udstedelse, får de fulde 6 år til forberedelse til prøverne i revision, uanset hvor lang tid de måtte have anvendt på diplomstudiet.

Endelig skal bemærkes, at også de, der i de nærmeste år efter den nye bekendtgørelses fremkomst begynder på diplomstudiet, vil kunne benytte sig af overgangsordningen, ifald de består prøverne i revision på mindre end 6 år efter diplomprøven. Den, der f. eks. kun anvender 2 år til forberedelse til prøverne i revision og 4 år til diplomstudiet, vil altså kunne påbegynde dette sidste studium 4 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse.

Som allerede omtalt, har man overvejet at søge den periode, hvori prøvens praktiske del må afholdes både efter den gamle og den nye ordning, forkortet mest muligt. Den forskel mellem de to ordninger, der har betydning i denne forbindelse, er, at undervisning og prøve i videregående skatteret fremtidig henlægges til den nye handelsviden-

skabelige kandidateksamen med revision som speciale, medens der efter den hidtidige eksamensordning prøves heri ved den praktiske del. Under hensyn til, at kravet om tilegnelse af videregående skatteret således allerede stilles i dag, finder udvalget, at adgangen til at indstille sig til praktisk del efter den nugældende ordning må kunne ophæves allerede efter et kortere åremål, idet man uden at krænke de studerendes berettigede forventninger må kunne henvise dem, der ikke inden for dette tidsrum har bestået praktisk del, til at indstille sig til en prøve i videregående skatteret og derefter give dem adgang til at tage praktisk del efter den nye ordning. Udvalget foreslår derfor, at adgangen til at indstille sig til praktisk del efter gammel ordning kun opretholdes i 5 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse.

Dette betyder, at adgangen til at tage praktisk del efter gammel ordning begrænses til at gælde for studerende, der allerede er langt fremme i diplomstudiet eller forlængst har afsluttet dette og måske endda tillige har bestået prøven i revision og således afsluttet hele den teoretiske del af studiet. På den anden side skulle femårsfristen være lang nok til at sikre, at studerende, der allerede er i gang med at forberede sig til eksaminationen i videregående skatteret i dens hidtidige form ved praktisk del, ikke tvinges over i at skulle tilegne sig dette stof i den form, der kræves ved den særlige prøve i skatteret.

Den nævnte prøve i videregående skatteret foreslås indført samtidig med nyordningen. Dette vil ikke volde vanskeligheder, idet det foreslås, at kravene skal være de samme som dem, der efter den hidtidige ordning stilles i faget skatteret ved teoretisk del B. Det er altså en prøve, revisorkommissionen allerede afholder.

Udvalget henstiller til overvejelse, om denne prøve i skatteret fortsat skal aflægges for revisorkommissionen eller — enten straks eller i hvert fald, når teoretisk del B 7 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse bortfalder — henlægges til handelshøjskolerne. Men man finder det under alle omstændigheder ønskeligt, om der straks kunne etableres en undervisning i dette fag ved handelshøjskolerne.

For yderligere at fremskynde overførelse af

dem, der allerede er i gang med revisorstudiet, til at tage revisoreksamen efter den nye ordning, skal man foreslå, at der også for skatteprøvens vedkommende etableres en »overgangsordning«. Den består i, at medens man for hovedparten af den lange overgangsperiode på 10 år tænker sig prøven i videregående skatteret aflagt samtidig med prøven i revision således, at disse to prøver, for diplomkandidaternes vedkommende, kommer til at udgøre det supplement til det teoretiske studium, der kræves efter de nugældende regler, foreslår man, at der i de første 3 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse åbnes adgang for dem, der allerede har bestået eller i løbet af disse tre år består teoretisk del (d. v. s. diplomprøve plus prøve i revision) uden faget videregående skatteret, til at aflægge prøven i videregående skatteret som en særprøve i en senere eksamenstermin end prøven i revision. Man skal dog foreslå, at denne adgang kun står åben for disse studerende, såfremt prøven i skatteret består senest 3 år efter den teoretiske del i øvrigt (d. v. s. efter prøven i revision). Ved at fastsætte denne treårsfrist tænker man sig netop at sikre, at de studerende får en rimelig tid til at forberede sig til eksaminationen i videregående skatteret i dens fremtidige form. Endelig har man fundet det rimeligt at lade adgangen til, efter at prøve i videregående skatteret er bestået som særprøve, at indstille sig til revisoreksamen i dens nye form være betinget af, at man indstiller sig hertil inden for et tidsrum af 4 år. Denne bestemmelse må ses i sammenhæng med, at der efter de hidtil gældende regler højst må hengå 6 år mellem fuldførelse af det teoretiske studium og indstilling til prøvens praktiske del. Den, der efter den nye bekendtgørelses udstedelse først indstiller sig til prøven i revision og derpå i en senere termin til prøven i videregående skatteret, får således indtil 2 år til forberedelse til prøven i revision.

Når man sluttelig foreslår, at adgang til at tage de kombinerede prøver i revision og videregående skatteret som supplement til diplomprøven skal ophøre 10 år efter den nye bekendtgørelses udstedelse, betyder dette altså som allerede nævnt, at man respekterer adgangen til at lade hengå indtil 6 år mellem beståelse af diplomprøven og afslutning

gen af det teoretiske studium og herudover giver adgang til at anvende de i studieplanen normerede 4 år på fuldførelse af diplomstudiet, men der sker for så vidt en vis forkortelse af fristen derved, at den teoretiske del af studiet nu også omfatter videregående skatteret, medens forberedelse til eksaminationen heri efter den hidtidige ordning kan ske i løbet af de 6 år, der højst må hengå mellem afslutningen af det teoretiske studium og indstilling til prøvens praktiske del.

På lignende måde som for skatteretsprøvens vedkommende skal udvalget henstille til overvejelse, om det ikke vil være rimeligst ~ senest efter 7 års forløb - at lade prøverne i revision afholde på handelshøjskolerne.

Ved de ovennævnte forslag er der efter udvalgets opfattelse skabt baggrund for en overgangsordning af en sådan længde, at man tilgodeser dels hensynet til de studerende, der for tiden forbereder sig til en diplomprøve i regnskabsvæsen med henblik på at opnå beskikkelse som statsautoriseret revisor, dels hensynet til at sikre en kontinuerlig tilgang til studiet, dels endelig ønsket om så hurtigt som muligt kun at skulle afholde revisoreksamen efter den nye ordning.

Et mindretal (Reinhard) bemærker, at den foreslåede nyordning vil medføre følgende væsentlige ændringer i forhold til den bestående ordning:

a) Det hidtidige aftenstudium vil fremtidig blive udelukket i de første tre år af studiet, hvorved erhvervsarbejde samtidig med studiet umuliggøres.

For de unge kan dette til en vis grad afhjælpes af lån, kaution eller tilskud fra Ungdommens Uddannelsesfond, men for den, der i slutningen af tyverne eller senere vil skaffe sig en uddannelse til statsautoriseret revisor, vil denne begrænsede støtte være ganske utilstrækkelig, særlig hvis den pågældende er familieforsørger.

Tilgangen til faget kan derfor næppe antages at ville stige under den foreslåede nyordning, snarere må en nedgang befrygtes.

b) Praktik og teori følges ikke mere ad, hvilket særlig for dette betydningsfulde og meget praktiske erhverv må anses for meget uheldigt i uddannelsesmæssig henseende.

c) Studietiden vil næppe blive meget kortere end under den hidtidige ordning, idet den teoretiske uddannelse vil blive minimalt $4\frac{1}{2}$ år, hvis kandidaten går glat igennem, hvorefter denne først efter 3 års praktisk uddannelse kan gå op til praktisk del. Kandidater, der i dag går glat igennem, bruger næppe meget mere tid hertil og har haft mulighed for at have erhvervsarbejde gennem hele studietiden.

d) Kandidater, der efter opnået HA-eksamen ikke viderefører studiet til revisoreksamen, vil vel have den værdifulde HA-eksamen, som bruges på mange forskellige områder i erhvervslivet, men det er en anden og mere almen uddannelse end diplomprøven i regnskabsvæsen.

Der kan næppe være tvivl om, at mange regnskabs-HD-studerende i dag sigter mod at blive revisorer. Må de efter overstået HD-eksamen give op, er de dog med denne eksamen i stand til at gøre god fyldest inden for det fagområde, de har valgt, som de regnskabsfolk, der også er et stærkt behov for i erhvervslivet eller som uautoriserede revisorer.

e) Der vil fremtidig blive 2 regnskabslinier, dels det nuværende HD-studium i regnskabsvæsen, der kan føre til regnskabsmand inden for erhvervslivet samt til uautoriseret revisor, og dels det foreslåede revisorstudium.

Det må efter mindretallets opfattelse anses for meget ønskeligt, at de 2 gruppers grunduddannelse er den samme, indtil det videregående studium til statsautoriseret revisor påbegyndes.

f) En ajourføring af HD-studiet må kunne afhjælpe nogle af de påpegede mangler. HA-studiet er fornylig blevet væsentligt moderniseret, og dette kunne også ske for HD-studiet, bl. a. ved at nye fag, som der er behov for, tages med. Herefter kunne der skabes en efterfølgende undervisning i fag, der er særlig vigtige for revisorernes forsvarelige uddannelse, hvorved man også byggede bro over det tidsrum, der nu hengår fra den opnåede HD-eksamen + prøverne i revision og skatteret til den praktiske del.

Herved ville man bibeholde en uddannelse, der går hånd i hånd med den praktiske uddannelse, der også fortsat kunne resultere i veluddannede regnskabsfolk og revisorer

af den høje kapacitet og kompetence, som ikke mindst de statsautoriserede revisorer er et udtryk for.

Ved en sådan ordning vil man også efter mindretallets opfattelse i højere grad fremme tilgangen til faget i både revisorerne og erhvervslivets interesse.

Udvalget har som konklusion af sine overvejelser udarbejdet det som bilag 1 til nærværende betænkning optrykte udkast til bekendtgørelse om eksamen for statsautoriserede revisorer. Det bemærkes, at man foruden de ændringer i den bestående ordning, som udvalgets ovenfor gengivne overvejelser har givet anledning til, har foretaget enkelte redaktionelle ændringer, herunder en ændring i formuleringen af bestemmelsen om adgang til at opnå dispensation til at indstille sig til eksamen mere end tre gange.

Det er efter udvalgets opfattelse af største vigtighed, at der etableres en ny uddannelsesordning for statsautoriserede revisorer så hurtigt som muligt. Den foreslåede ordning forudsætter, at handelshøjskolerne træffer foranstaltninger til tilrettelæggelse af det handelsvidenskabelige kandidatstudium for revisorer, og det er klart, at det er nødvendigt for højskolerne at få et passende tidsrum til dette tilrettelæggelsesarbejde. Man kan ikke forvente, at dette arbejde vil blive påbegyndt, før bekendtgørelsen om den nye uddannelsesordning foreligger. Udvalget henstiller derfor, at den nye uddannelsesbekendtgørelse udstedes så hurtigt, som færdiggørelsen af behandlingen af forslaget til lov om statsautoriserede revisorer tillader. Udvalget er i det ovennævnte bekendtgørelsesudkast gået ud fra, at bekendtgørelsen vil kunne udstedes i første halvår af 1967 med ikrafttræden 1. september 1968.

København i marts 1967.

Knud Agbo,
formand

Poul Hjorth

K. G. Jensen

H. Flensted Nielsen

Tage Andersen

Th. Hove

Carl Jørgensen

G. Backhaus

Carl Iversen

Jan Kobbarnagel

W. Reinhard

A. Rønsted   H. Duborg

BILAG

Udkast til bekendtgørelse om eksamen for statsautoriserede revisorer

I medfør af § 4, stk. 1, i lov nr. ... af ... 1967 om statsautoriserede revisorer fastsættes

§ 1. Eksamen for statsautoriserede revisorer aflægges for revisorkommissionen.

§ 2. For at kunne indstille sig til eksamen for statsautoriserede revisorer må den pågældende

1) have bestået handelsvidenskabelig kandidateksamen med revision som speciale ved en handelshøjskole, dog at der efter udløbet af det kalenderår, hvori kandidateksamen er bestået, højst må være forløbet 6 år, og

2) efter at den handelsvidenskabelige kandidateksamen er bestået, i mindst 3 år på en statsautoriseret revisors kontor have deltaget i udførelsen af de dér almindeligt forekommende revisionsarbejder.

Stk. 2. Det i stk. 1, nr. 2, nævnte tidsrum kan nedsættes til 2 år for den, der efter at den almene erhvervsøkonomiske eksamen er bestået, i mindst 1 år har haft sådan beskæftigelse.

Stk. 3. Handelsministeren kan undtage fra betingelsen i stk. 1, nr. 2.

§ 3. Eksamen for statsautoriserede revisorer omfatter 3 skriftlige og 2 mundtlige prøver til godtgørelse af praktisk duelighed inden for de områder, som henhører under statsautoriserede revisorers virkefelt, såsom:

Revisionsplaner, revisionsbeetninger, regnskabskritik, likvidation, akkord, konkurs, dødsboer m. v., skatteopgørelser og rådgivning i skattespørgsmål, finansiering, prisberegning, rentabilitetsundersøgelser, undersøgelser i forbindelse med rationalisering, koncernregnskaber samt administrativ organisation, herunder anlæg af regnskabssystemer eller kritik heraf.

§ 4. Ved bedømmelsen af hvert enkelt skriftlig og mundtlig eksamenspræstation anvendes følgende karakterskala:

16, 15, 14, 13, 12, 11, 10, 8, 6, 4, 1, 0.

Stk. 2. Der gives 5 karakterer ved eksamen, nemlig 1 karakter for hver af de skriftlige og mundtlige prøver.

Stk. 3. For at bestå eksamen kræves en gennemsnitskvotient på mindst 10,50 af samtlige karakterer, og ingen karakter må være 0.

§ 5. Eksamen afholdes een gang om året.

Stk. 2. Ansøgning om tilladelse til at indstille sig til eksamen skal indgives til revisorkommissionen inden 1. juni på blanketter, som fås ved henvendelse til handelsministeriet.

Stk. 3. Ingen, der 3 gange har underkastet sig (fuldført eller påbegyndt) eksamen for statsautoriserede revisorer, kan oftere indstille sig til denne eksamen. Herfra kan i ganske særlige tilfælde gøres undtagelse af handelsministeren efter indstilling fra revisorkommissionen.

§ 6. Handelsministeren udnævner efter indstilling fra revisorkommissionen et antal eksaminatorer til at foretage de mundtlige eksaminationer og deltage i bedømmelsen af såvel de skriftlige som de mundtlige prøver.

Stk. 2. Bedømmelsen af de skriftlige opgaver og de mundtlige eksaminationer foretages i et kommissionsmøde.

§ 7. Den, der har bestået eksamen, modtager et af kommissionen udfærdiget bevis herfor med angivelse af de opnåede karakterer.

§ 8. Denne bekendtgørelse træder i kraft den 1. september 1968. Samtidig ophæves handelsministeriets bekendtgørelse nr. 273 af

25. juli 1962 angående prøven for statsautoriserede revisorer, dog at de heri omhandlede prøver fortsat vil kunne aflægges efter de nedenfor i stk. 2 til 6 angivne regler.

Stk. 2. Teoretisk del A afholdes sidste gang i 1973, og teoretisk del B i 1974. Den, som har uestået teoretisk del efter denne ordning, har adgang til at indstille sig til revisoreksamen i henhold til nærværende bekendtgørelse.

Stk. 3. Praktisk del af revisorprøven afholdes sidste gang i 1972.

Stk. 4. Den teoretiske del i henhold til § 2. stk. 1, i ovennævnte bekendtgørelse af 25. juli 1962 giver, suppleret med en prøve i skatteret, adgang" til indstilling til revisoreksamen i henhold til nærværende bekendtgørelse. Prøverne i revision og skatteret afholdes sidste gang i 1977.

Stk. 5. Prøven i skatteret afholdes i overensstemmelse med de for prøven i dette

fag i ovennævnte bekendtgørelse af 25. juli 1962 angivne regler, og skal for den, der indstiller sig til teoretisk del i henhold til § 2, stk. 1, i bekendtgørelsen senere end ved prøven i 1970, indgå i prøven på samme måde som faget revision. Den, som har bestået teoretisk del uden faget skatteret, har ved at aflægge prøven i dette fag som særprøve adgang til inden for 4 år derefter at indstille sig til revisoreksamen i henhold til nærværende bekendtgørelse. Prøven i skatteret skal dog være bestået senest 3 år efter den teoretiske del.

Stk. 6. Prøverne i skatteret og revision kan indtil 1974 aflægges enten for revisorkommissionen eller ved en handelshøjskole, i overensstemmelse med de herfor af undervisningsministeriet fastsatte regler. Efter 1974 og indtil disse prøvers bortfald, jfr. stk. 4, kan prøverne kun aflægges ved handelshøjskolerne.

Bekendtgørelse angående prøven for statsautoriserede revisorer

I medfør af bestemmelsen i § 66, 1. stk., i næringslov nr. 138 af 28. april 1931 fastsættes herved angående prøven for statsautoriserede revisorer følgende regler:

§ 1. Prøven for statsautoriserede revisorer består af en teoretisk del og en praktisk del. Ingen kan indstille sig til den praktiske del uden forud at have bestået prøvens teoretiske del i det omfang, hvori han ikke er fritaget herfor i medfør af bestemmelserne i §§ 2 og 4.

Teoretisk del.

§ 2. Den teoretiske del af prøven består for dem, der har aflagt diplomprøve i regnskabsvæsen ved en handelshøjskole, af to skriftlige prøver og én mundtlig prøve i faget revision. Dette gælder dog kun, såfremt der højst er forløbet 6 år efter udløbet af det kalenderår, hvori diplomprøven i regnskabsvæsen er bestået.

Stk. 2. For andre består den teoretiske del af prøven af teoretisk del A og teoretisk del B.

Stk. 3. Teoretisk del A omfatter fagene økonomi og erhvervsret. Teoretisk del B omfatter fagene regnskabsvæsen, revision og skatteret. I faget revision afholdes to skriftlige prøver og én mundtlig prøve, medens der i hvert af de øvrige fag afholdes én skriftlig og én mundtlig prøve.

§ 3. I faget økonomi kræves kendskab til:

1) Grundtræk af nationaløkonomiens teori, herunder navnlig produktionsteori, læren om prisdannelsen for varer og produktionsfaktorer, om penge og kredit, om det økonomiske kredsløb og om svingningerne i den økonomiske aktivitet samt udenrigsomsættningens teori.

2) grundtræk af nationaløkonomiens po-

litik, herunder dels den generelle regulering af det økonomiske liv gennem kredit-, finans-, valuta-, handels- og restriktionspolitik, pris- og monopolpolitik m. v., dels vigtigere foranstaltninger til regulering og fremme af enkelte erhverv,

3) grundtræk af driftsøkonomien, herunder læren om virksomhedernes organisation og finansiering, omkostninger og prispolitik, kalkulation og afsætning,

4) hovedlinierne i den økonomiske udvikling, særlig i den nyere tid,

5) det danske samfunds økonomiske og sociale struktur, herunder bl. a. befolkningens størrelse, sammensætning og betydning som producent og forbruger, udrustningen med materielle produktionsfaktorer, nationalproduktets oprindelse, størrelse og fordeling, det økonomiske samkvem med udlandet, de vigtigste erhvervs vilkår og betydning, den sociale lovgivning og de offentlige finanser.

Stk. 2. I faget erhvervsret kræves kendskab til retsreglerne vedrørende:

1) myndighed, herunder umyndiggørelse og lavværgemål, samt bestyrelsen af mindreåriges formue,

2) formueforholdet mellem ægtefæller,

3) slægtsarv, ægtefællers arv, testamenter, arvepagter og dødsgeaver,

4) overdragelse af ejendomsret over faste ejendomme og løsøre, herunder køb på afbetaling, samt brugsrettigheder, servitutter og grundbyrder, pant i fast ejendom og løsøre, retspant, lovbestemt pant og tilbageholdelsesret,

5) leje af fast ejendom, lån, depositum, gældsbreve, vekslere og checks, kaution og forsikring, fuldmagt og kommission, konsignation, overdragelse af fordringer og fordringers ophør,

6) indgåelse af kontrakter,

7) arbejdsaftaler og værksleje,

8) skadeserstatning,

9) aktieselskaber og andre selskabsformer,
10) banker, sparekasser og forsikringselskaber,

11) udøvelse af næring,

12) konkurrencebegrænsninger, monopoler, patenter og varemærker,

13) behandling af dødsboer, konkursboer, akkordboer og likvidationsboer,

14) registrering m. v. af skibe og luftfartøjer, fragtaftaler, partrederi, rederansvar, søpant og søforsikring.

15) bedrageri, underslæb, skyldnersvig, mandatsvig og falsk.

Eksaminanden må have en sådan forståelse af og fortrolighed med retsreglerne på de ovennævnte områder, at han er i stand til at anvende dem på praktiske eksempler.

Stk. 3. I faget regnskabsvæsen kræves kendskab til:

1) bogføringens og regnskabsafslutningens teori,

2) de systemer og metoder, der i almindelighed anvendes ved intern organisation, bogføring og regnskabsafslutning,

3) de former for bogføring og regnskabsafslutning, der anvendes inden for næringslivets hovedgrene (landbrug, håndværk, industri, handel og søfart samt bank-, sparekasse- og forsikringsvirksomhed), herunder de vigtigste synspunkter for tilrettelæggelse af kontoplaner og regnskabsanalyse på disse områder samt med særligt henblik på handel og industri kalkulationsmetoder og regnskabsmæssig driftskontrol, herunder budgettering og driftsstatistik,

4) de synspunkter og fremgangsmåder, der anvendes ved bedømmelse af en virksomheds rentabilitet, likviditet, soliditet og finansiering (kreditværdighedsundersøgelser),

5) bogføring og regnskabsafslutning inden for offentlige institutioner og i øvrigt på alle områder, hvor der efter lovgivningen kræves revision af statsautoriserede revisorer.

Stk. 4. I faget revision kræves kendskab til:

1) de grundlæggende principper for revision,

2) de metoder, der anvendes ved revision af bogføring og regnskabsafslutning inden for næringslivets hovedgrene og i øvrigt på alle områder, hvor der efter lovgivningen kræves revision af statsautoriserede revisorer,
3) udarbejdelse af revisionsplaner,

4) lovgivningens bestemmelser om revision og revisorer,

5) retningslinjerne for afgivelse af revisionserklæringer.

Stk. 5. I faget skatteret kræves kendskab til:

1) den samlede danske skattelovgivning, herunder såvel direkte som indirekte skatter og afgifter, med særlig vægt på indkomstskat til stat og kommune samt formueskat til staten,

2) såvel lovgivningens detailbestemmelser vedrørende indkomst- og formuebeskatningen som den fortolkningspraksis, der er udviklet gennem domstolsafgørelser, kendelser af landsoverskatterrådet og landsskatteretten, ligningsrådets vejledende anvisninger samt skattedepartementets administrative tilkendegivelser,

3) skattemyndighedernes organisation,

4) reglerne for påanke af ligningsmyndighedernes ansættelser,

5) principperne i de med fremmede stater indgåede aftaler til undgåelse af dobbeltbeskatning.

§ 4. Den, der har bestået erhvervsøkonomisk eksamen, første del af eller den fuldstændige statsvidenskabelige eksamen, første del af eller den fuldstændige økonomiske eksamen eller første del af en af de erhvervsøkonomiske diplomprøver, fritages ved teoretisk del A for at aflægge prøve i faget økonomi.

Stk. 2. Den, der har bestået juridisk embedseksamen eller erhvervsøkonomisk eksamen, fritages ved teoretisk del A for at aflægge prøve i faget erhvervsret.

Stk. 3. De ovenfor nævnte fritagelser gælder kun, såfremt der højst er forløbet 6 år efter udløbet af det kalenderår, hvori den eksamen, deleksamen eller prøve, der berettiger til fritagelsen, er bestået.

Praktisk del.

§ 5. Den praktiske del af prøven omfatter 4 skriftlige prøver og 1 mundtlig prøve til godtgørelse af praktisk duellighed inden for de områder, som henhører under statsautoriserede revisorerers virkefelt, såsom:

Revisionsplaner, revisionsberetninger, regnskabskritik, likvidation, akkord, konkurs, døds-

boer, m. v., skatteopgørelser og rådgivning i skatte spørgsmål, finansiering, prisberegning, rentabilitetsundersøgelser, undersøgelser i forbindelse med rationalisering, koncernregnskaber samt administrativ organisation, herunder anlæg af regnskabssystemer eller kritik heraf.

Bedømmelsen.

§ 6. Karaktererne ved de enkelte prøver er 0, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12 og 14.

Stk. 2. Ved prøvens teoretiske del A gives 4 karakterer, nemlig 1 karakter for den skriftlige og 1 karakter for den mundtlige prøve i begge fag. For eksaminander, der kun aflægger prøve i et af fagene, jfr. § 4, stk. 1 og 2, gives 2 karakterer, nemlig 1 karakter for den skriftlige og 1 karakter for den mundtlige prøve.

Stk. 3. Ved den teoretiske del B gives 7 karakterer, nemlig 1 karakter for hver skriftlig og mundtlig prøve i de 3 fag. For eksaminander, der kun aflægger prøve i faget revision, jfr. § 2, stk. 1, gives 3 karakterer, nemlig 1 karakter for hver af de skriftlige prøver og 1 karakter for den mundtlige prøve.

Stk. 4. Karaktererne for de skriftlige prøver i fagene økonomi, erhvervsret, regnskabsvæsen og skatteret tæller dobbelt.

Stk. 5. Ved prøvens praktiske del gives 5 karakterer, nemlig 1 karakter for hver af de skriftlige prøver og 1 karakter for den mundtlige prøve.

Stk. 6. Ved såvel teoretisk del A som ved teoretisk del B og ved den praktiske del kræves til at bestå en gennemsnitskvotient på mindst 7,5 af samtlige karakterer, hvorhos gennemsnitskvotienten af de skriftlige karakterer skal være mindst 7, og ingen karakter må være 0.

Revisorkommissionen.

§ 7. Prøven for statsautoriserede revisorer aflægges for en kommission, bestående af 7 medlemmer. Medlemmerne udnævnes af handelsministeren for 3 år ad gangen. Ministeren beskikker et af medlemmerne til formand for kommissionen.

Stk. 2. Handelsministeren udnævner kommissionens sekretær samt efter indstilling fra

kommissionen et antal eksaminatorer til at foretage de mundtlige eksaminationer og deltage i bedømmelsen af såvel skriftlige som mundtlige prøver.

Prøvens afholdelse.

§ 8. Såvel den teoretiske del A og B som den praktiske del af prøven afholdes én gang om året. Den, der ønsker at indstille sig til en del af prøven, skal indgive en skriftlig ansøgning til revisorkommissionen og skal opfylde de i næringsloven fastsatte betingelser for at opnå beskikkelse som statsautoriseret revisor. Ansøgningen må være bilagt fødselsattest, vandelsattest og attest om, at andrageren i mindst 3 år på en statsautoriseret revisors kontor har deltaget i udførelsen af de her almindeligt forefaldende arbejder, eller bevis for, at han har fornøden dispensation i så henseende.

Stk. 2. Ansøgning om tilladelse til at indstille sig til prøven skal for teoretisk del A og B's vedkommende være indgivet inden 1. februar og for den praktiske dels vedkommende inden 1. juni.

§ 9. Teoretisk del B kan tidligst aflægges året efter, at kandidaten har bestået teoretisk del A. Ingen kan indstille sig til teoretisk del B, såfremt der er forløbet mere end 4 år efter udløbet af det kalenderår, hvori han har bestået teoretisk del A. Ingen kan indstille sig til prøvens praktiske del, såfremt der er forløbet mere end 6 år efter udløbet af det kalenderår, hvori han har bestået teoretisk del. Fra foranstående regler kan gøres undtagelse af handelsministeren efter indstilling fra revisorkommissionen, såfremt en kandidat ved sygdom eller anden ham utilregnelig årsag er blevet forhindret i overholdelsen af de nævnte frister.

Stk. 2. Ingen, der 3 gange har underkastet sig (fuldført eller påbegyndt) nogen del af den for statsautoriserede revisorer anordnede prøve, kan oftere indstille sig til den pågældende prøve. Herfra kan gøres undtagelse af handelsministeren efter indstilling fra revisorkommissionen, såfremt en kandidat ved sygdom eller anden ham utilregnelig årsag er blevet forhindret i at bestå den pågældende prøve.

Stk. 3. Eksaminander, der omfattes af be-

stemmeiserne i §§ 2 og 4, og som efter bestemmelserne i nærværende paragrafs stk. 2 er afskåret fra oftere at indstille sig til den deleksamen, de tidligere har underkastet sig, kan ej heller indstille sig til den fuldstændige teoretiske del.

§ 10. Ved den teoretiske del foretages bedømmelsen såvel af de skriftlige opgaver som af den mundtlige eksamination af to af kommissionens medlemmer sammen med en af de til bistand for kommissionen udnævnte eksaminatorer.

Stk. 2. Ved den praktiske del foretages bedømmelsen af de skriftlige opgaver i et kommissionsmøde, hvor de i § 7, stk. 2, nævnte eksaminatorer deltager, hver enkelt for så vidt angår de af ham bedømte opgaver.

Stk. 3. Ved den praktiske del foretages

bedømmelsen af den mundtlige eksamination i et kommissionsmøde, idet den eksaminator, der har foretaget eksaminationen, deltager i bedømmelsen.

§ 11. Den, der har bestået prøven, modtager et af kommissionen udfærdiget bevis herfor med angivelse af de opnåede karakterer.

§ 12. Denne bekendtgørelse, der træder i stedet for handelsministeriets bekendtgørelse nr. 21 af 19. januar 1949 angående prøven for statsautoriserede revisorer, træder i kraft den 1. juli 1963.

Indtil 31. januar 1965 kan handelsministeren dog efter indstilling fra revisorkommissionen gøre undtagelse fra bestemmelserne i bekendtgørelsens § 2, stk. 1, 2. pkt., og i § 4, stk. 3.

Handelsministeriet, den 25. juli 1962.

H. Baunsgaard

G. Backhaus

Uddrag af den af Handelshøjskolen i København udgivne studievejledning for Det Almene Erhvervsøkonomiske Studium og Kandidatstudiet

Det almene erhvervsøkonomiske studium.

Dette studium er tilrettelagt således, at det normalt vil kunne gennemføres i løbet af 3 år af studerende, der har hele deres tid til rådighed for studierne.

Under forudsætning af fornøden tilslutning vil der i det omfang, forholdene tillader det, blive tilrettelagt en undervisning i aften- eller morgentimerne beregnet for studerende med særlige forkundskaber, herunder i første række personer, der har bestået en diplomprøve (H.D.). Uanset at sådanne personer er fritaget for visse indledende prøver, må de påregne, at forberedelsen til eksamen vil strække sig over mindst 4 år.

Adgangsbetinger.

Der er flere forskellige eksaminer eller kombinationer af eksaminer, der giver adgang **til** det almene erhvervsøkonomiske studium. En nærmere redegørelse herfor findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 14. maj 1964 om den erhvervsøkonomiske eksamen, der findes optrykt på side 20 ff.* Den hyppigst benyttede vej er *studentereksamen*; alle tre linjer giver umiddelbart adgang **til** dagstudiet. Det samme gælder handelsvidenskabelig *diplomprøve* og *højere handelseksamen*. Også *realeksamen* eller tilsvarende eksamen kan berettiggelse til optagelse på studiet; dog må der aflægges særlige adgangsprøver i engelsk og tysk, ligesom der enten kræves 3 års praksis eller at man er fyldt 20 år. Hvis realeksamen er bestået med mindre end 13,67, skal der desuden aflægges prøve i samfundslære.

* ikke optrykt her.

Faggrupper, timestfordeling og undervisningsform.

Undervisningsfagene kan samles i følgende hovedgrupper:

- Erhvervsøkonomi.
- Nationaløkonomi.
- Erhvervs- og samfundsbeskrivelse.
- Statistik.
- Databehandling.
- Erhvervsret.
- Kulturhistorie (eller psykologi).
- Bogføring.
- Matematik.
- Sprog.

Undervisningstimmernes fordeling på de forskellige faggrupper og på de enkelte semestre (halvår) inden for studietiden fremgår af nedenstående oversigt:

Undervisningen foregår i form af forelæsninger, eksaminatorier, øvelser og seminarer. Ved eksaminatorierne gennemgås stoffet i samtaleform, og ved seminarer og øvelser får de studerende gennem skriftlige frestillinger og mundtlige diskussioner lejlighed **til** selvstændigt arbejde med problemerne.

Timefordeling.

(Se opstillingen næste side)

Særundervisningen for studerende med særlige forkundskaber (D. H.) vil komme til at omfatte et noget mindre antal undervisningstimer.

Fagernes indhold.

De konkrete problemer, der kan opstå i en virksomhed, vil som regel have flere forskel-

Ugentlig timetal.

	Semester						I alt
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Erhvervsøkonomi	4	7	11	11	10	3	46
Nationaløkonomi	4	3	—	2	2	5	16
Erhvervs- og samfundsbeskrivelse	7	7	—	—	—	—	14
Statistik	—	—	3	3	4	4	14
Databehandling	—	—	4	—	—	—	4
Erhvervsret	—	—	4	4	2	—	10
Kulturhistorie	2	2	—	—	—	—	4
Bogføring	4	3	—	—	—	—	7
Sprog, matematiske studenter eller	—	—	—	—	—	—	—
Matematik, sproglige studenter	4	4	—	—	—	—	8
	25	26	22	20	18	12	123

lige sider; det er derfor også naturligt, at samme emne under studiet tages op inden for flere discipliner og således bliver belyst under forskellige synsvinkler, f. eks. omkostningsmæssige, regnskabsteoretiske, nationaløkonomiske, juridiske o. s. v. Det er vigtigt, at den studerende er opmærksom på det samspil mellem fagene, der opstår herigennem, og at han i det hele taget har øjnene åbne for betydningen af, at et spørgsmål belyses så alsidigt som muligt.

De økonomiske faggrupper, erhvervsøkonomi og nationaløkonomi, er studiets hovedfag, og blandt disse lægges atter den største vægt på erhvervsøkonomien.

Erhvervsøkonomien karakteriseres ved, at den beskæftiger sig med problemerne, som de tager sig ud set fra *den enkelte virksomheds synspunkt*. Til forskel herfra lægger man i nationaløkonomien vægten på at analysere og forklare *samspillet* mellem de mange økonomiske enheder, af hvilke et samfund består, samt på at beskrive de økonomiske reaktioner for større grupper af virksomheder og husholdninger taget som en helhed. De to økonomiske hoveddiscipliner adskiller sig således fra hinanden mere på grund af deres synsmåde, end fordi de problemkredse, hvorved de arbejder, er væsensforskellige.

Erhvervsøkonomi.

Faggruppen erhvervsøkonomi omfatter:

- Indledende erhvervsøkonomi.
- Omkostningslære og prispolitik.
- Afsætningsøkonomi.

Regnskabsvæsen.

Virksomhedens organisation.

Finansiering.

Beliggenhedslære.

Risiko og forsikringsproblemer.

Indledende erhvervsøkonomi.

Forud for gennemgangen af de enkelte erhvervsøkonomiske discipliner gives der i de 2 første semestre en propædeutisk gennemgang omfattende 4 ugentlige timer af hovedtrækkene i erhvervsøkonomiens teori. Denne gennemgang, der foretages på mindre hold, har til formål at indføre de studerende i de principielle erhvervsøkonomiske problemer og indbyrdes sammenhæng imellem fagene, således at der erhverves en vis oversigt over problemkredsen, inden man i de følgende semestre mere systematisk fordyber sig i problemerne og deres behandling. I tilslutning til denne undervisning afholdes der i de 2 første semestre et antal øvelser i de erhvervsøkonomiske fag. Deltagelse i disse øvelser er obligatorisk for alle studerende.

Omkostningslære og prispolitik.

I dette fag bygges der direkte videre på den gennemgang, der har fundet sted under den indledende dirftsøkonomi af de forskellige omkostningsbegreber og af de vigtigste grundregler i pristeorien. Der indføres således ikke helt nye emneområder i faget omkostningslære og prispolitik, men de centrale problemstillinger, der er gennemgået under forenklede forudsætninger i den indledende driftsøkonomi, viderebehandles nu under

mere komplicerede forudsætninger. Navnlig lægges der vægt på at gennemgå de muligheder, man i praksis har for at opnå kendskab til de grundlæggende økonomiske funktioner og på mulighederne for anvendelse af eksakte analysemetoder inden for erhvervsøkonomien.

Undervisningen i omkostningslære og prispolitik afsluttes med et seminar.

Afsætningsøkonomi.

Dette fag behandler virksomhedens afsætningsproblemer. På basis af teoretiske modeller, der beskriver efterspørgsels- og konkurrenceforholdene, udredes den driftsøkonomiske teori om afsætningen. I efterspørgsels-teorien forklares, hvorledes forbrugeres og erhvervsvirksomheders efterspørgsel bestemmes af priser, indkomster, vareudbud og institutionelle forhold. I konkurrenceteorien beskæftiger man sig med de hensyn, den enkelte erhvervsvirksomhed i sine afsætningsbeslutninger må tage til andre udbydere.

På det således tilvejebragte grundlag vedrørende virksomhedens afsætning, gennemgås virksomhedens økonomiske problemer bedømt ud fra et afsætningssynspunkt, idet særlig omkostningsproblemer ved salg og distribution gøres til genstand for teoretisk og praktisk behandling.

Også afsætningens gennemførelse og valg af distributionskanaler behandles, idet det er formålet at vise, hvorledes afsætningsproblemerne påvirker virksomheder på forskellige trin i afsætningskæden. I denne forbindelse behandles også de praktiske problemer omkring virksomhedens afsætningsbestræbelser.

I forelæsningerne gennemgås tillige de muligheder, virksomhederne har, for ved hjælp af markedsanalyser at skaffe sig informationer til sine beslutninger.

Til faget afsætningsøkonomi er knyttet et seminar.

Regnskabsvæsen.

Faget regnskabsvæsen omfatter følgende hovedemner: årsregnskabet, det interne regnskabsvæsen og regnskabsanalyse. Desuden undervises i mindre omfang i grundtræk af revisionslæren.

I forelæsningerne om årsregnskabet gennemgås principperne for opgørelsen af drifts-

regnskab og status. Der lægges vægt på at træne i forståelsen af det teoretiske overskudsbegreb og dermed i forståelsen af, hvad det konventionelle årsregnskab afspejler, og hvad det ikke afspejler. Desuden behandles prissvingningernes betydning og indflydelse på årsregnskabet indhold og opbygning. Der redegøres endvidere for dansk statuslovgivning.

Under internt regnskabsvæsen gennemgås principper for omkostningskontrol og lønsomhedsberegninger samt for den interne resultatberegning. Der lægges vægt på, at de studerende bliver sat i stand til at forstå betydningen af og måden, hvorpå man kan gennemføre økonomiske analyser, samt planlægning og kontrol i handels- og industribedrifter..

I faget regnskabsanalyse undervises i metoder og fremgangsmåder ved analyse af årsregnskaber til brug ved kreditorers og andres bedømmelse af virksomheders rentabilitet, soliditet, likviditet og finansiering.

Til undervisningen hører foruden forelæsningerne et seminar.

Virksomhedens organisation.

Dette fagområde omfatter: a) Almen gruppeteori, b) Metodekritik, c) Arbejdsgruppers organisation, d) Erhvervsvirksomheders organisation.

De to første afsnit indeholder det teoretiske grundlag for de to sidste afsnit, der er de mest omfattende.

Studiet af arbejdsgruppers og erhvervsvirksomheders organisation gennemføres på grundlag af materiale fra studiet af enkelte virksomheder samt materiale fra mere omfattende undersøgelser. Hovedvægten lægges på at klarlægge, hvordan samspillet mellem personer, materialer, maskiner og økonomiske forhold kan tilrettelægges, således at virksomheden i videst muligt omfang når det mål, der er sat for dens arbejde.

Undervisningen afsluttes med et seminar.

Finansiering.

Under dette fag hører de problemer, der knytter sig til virksomhedens forsyning med anlægskapital og driftskapital. Der gøres rede for de forskellige former for egenkapital og lån, for beregning af omkostningerne ved fi-

nansieringen samt for finansieringen af anlæg og drift og samspillet mellem investeringskalkuler og finansieringsmuligheder. Under driftens finansiering drøftes beregningen af kapitalbehovets størrelse, likviditetsproblemet og opstillingen af en finansplan. Endelig behandles ændringer i kapitalforholdene, bl. a. finansiel sanering og forhøjelse og nedsættelse af aktiekapitalen samt virksomhedens finansielle forhold til andre foretagender.

I forbindelse med gennemgangen af de forskellige finansieringsformer omtales de danske penge- og kreditinstitutioner — banker, sparekasser, kredit- og hypotekforeninger, andre realkreditinstitutioner m. fl. — og deres udlånsvirksomhed, ligesom udenlandske finansieringsmuligheder og former drøftes.

Beliggenhedslære.

Her belyses principperne for erhvervsvirksomhedernes beliggenhedsvalg og dermed de økonomiske love, som bestemmer erhvervslivets spredning ud over verden, i det enkelte land, den enkelte by o. s. v. I tilknytning hertil gennemgås en række problemer med relation til trafikvæsenet samt den moderne lands-, egns- og byplanlægning. Ligeledes gives der orientering i beliggenhedsanalyseteknikken, således som den praktiseres såvel ved anlæggelse af nye virksomheder som ved flytning eller udvidelse af bestående bedrifter. Særlig vægt lægges endvidere på de aktuelle beliggenhedsproblemer under de nye europæiske markedsdannelser.

Risiko og forsikring.

Efter en indledning om forskellige former for usikkerhed behandles problemerne vedrørende mulighederne for imødegåelse af de med usikkerheden forbundne ulemper, herunder forsikringsmæssig afdækning af erhvervsvirksomheders risiko. De forskellige forsikringsinstitutioners organisation og virksomhed gennemgås. Endvidere behandles de forskellige forsikringsformer, herunder de driftsøkonomisk set særlig interessante såsom nyværdi- og driftstabsforsikring. Der sluttes med en kort omtale af virksomheders pensionsproblemer.

Seminarerne.

I de 4 sidste semestre er der som allerede omtalt fire seminarer. I disse seminarer skal hver studerende skrive en opgave over et opgivet emne på sædvanligvis ca. 12-14 maskinskrivne sider samt opponere en eller to gange mod andres arbejder. Opgaverne duplikeres og udleveres sædvanligvis 1 uge før, de skal behandles, til seminarets deltagere.

Deltagelse i samtlige seminarer er obligatorisk. For seminarerne gives karakterer, der tilsammen tæller som 2 karakterer ved eksa-

Nationaløkonomi.

De spørgsmål vedrørende den enkelte virksomheds forhold, der behandles under erhvervsøkonomien, kan ikke betragtes isoleret. Virksomhedens ledelse må træffe sine beslutninger på baggrund af stadig skiftende økonomiske omstændigheder, der fremkommer som resultat af et kompliceret samspil mellem leverandør- og aftagervirksomheder, husholdninger, pengeinstitutioner, erhvervs- og arbejdsmarkedsorganisationer, offentlige myndigheder m. v., og for den store virksomhed gælder det tillige, at den må være opmærksom på, at disse dispositioner i et vist omfang kan øve indflydelse på andre økonomiske enheders handlemåde. Skal ledelsen have fuldt overblik over sine økonomiske problemer, må den derfor ikke blot være fortrolig med virksomhedens egne driftsøkonomiske spørgsmål, men må også have kendskab til det økonomiske samfund, hvori foretagendet virker. Flere af de erhvervsøkonomiske fag, f. eks. afsætningsøkonomien og læren om prispolitikken, peger da også ud over virksomhedens grænser.

I nationaløkonomien gives en sammenhængende fremstilling af de økonomiske problemer set under den angivne synsvinkel.

Undervisningen falder i tre dele. I de første to semestre foretages i løbet af ca. 120 timer, fordelt på forelæsninger og eksaminatorier, en *indledende gennemgang* af hele fagområdet. Herunder behandles først husholdningerne og deres dispositioner med hensyn til indkomstens anvendelse til forbrug og opsparing. Derefter går man over til læren om produktion og omkostningsfor-

hold, og på dette grundlag gennemgås dernæst prisdannelsen for færdigvarer under forskellige markedsformer. Det næste emne, der tages op, er teorien om produktionsfaktorerens prisdannelse og i forbindelse hermed læren om indkomsternes fordeling mellem de forskellige grupper, der direkte eller indirekte medvirker i produktionsprocessen: lønmodtagere, selvstændige erhvervsdrivende og passive kapitalister. Herefter følger en gennemgang af det økonomiske samkvem med udlandet, hvorunder man behandler spørgsmål som den internationale arbejdsdeling, told- og handelspolitikken, internationale kapitalbevægelser, valutakursernes bestemmelse m. v. Pengevæsenet og spørgsmålene i forbindelse med bestemmelsen af renteniveau og rentestruktur er de næste emner, som gøres til genstand for behandling, og i denne forbindelse lægges særlig vægt på nationalbankens og statens muligheder for at påvirke pengemængden og kreditvilkårene. Den indledende gennemgang afsluttes med en ret kortfattet behandling af indkomstdannelsen og teorien om de økonomiske bevægelser, hvortil føjer sig en oversigt over den økonomiske politik. I 2. semester afholdes en obligatorisk øvelsesrække, hvorved de studerende får lejlighed til at prøve deres evne til skriftlig fremstilling af den tilegnede indsigt i de nationaløkonomiske emner.

I 4-6. semester følges de indledende forelæsninger og eksaminatorier op med en dyberegående behandling (ca. 100 undervisningstimer) af den såkaldte *makroteori*, omfattende navnlig pengeteorien, spørgsmålene omkring de forhold, der er bestemmende for størrelsen af nationalindkomsten — såvel nominelt som reelt — samt de økonomiske bevægelser på kortere og længere sigt (konjunkturbevægelser og økonomisk vækst).

Endelig afrundes undervisningen i nationaløkonomi i 6. semester (ca. 50 undervisningstimer) med en oversigt over *Danmarks økonomiske historie* siden ca. 1750 med særligt henblik på en skildring af, hvordan udviklingen har ført frem til nutidens økonomiske struktur. Foruden dette stof, der udgør det ved eksamen krævede pensum, redegøres der ved forelæsningerne for hovedtrækkene af udlandets økonomiske historie i samme periode.

Erhvervs- og samfundsbeskrivelse.

Som baggrund for undervisningen i de teoretisk-økonomiske discipliner gives der i dette fag de studerende et vist alment kendskab til det danske samfunds økonomiske struktur, og der foretages en sammenligning med tilsvarende forhold i enkelte andre lande.

Gennemgangen omfatter: Virksomhederne og deres sammenslutninger, befolkningens fordeling på køn, alder og erhverv m. v., arbejdsmarkedsforhold samt nationalregnskabet med særlig uddybning af det offentlige økonomiske politik og af de økonomiske forbindelser med udlandet.

Jævnside med forelæsningerne afholdes der obligatoriske øvelser, hvor de studerende får lejlighed til at arbejde aktivt med vigtigere statistiske publikationer og til at indøve mere elementære metoder ved skriftlig og mundtlig behandling og præsentation af empirisk materiale.

Theoretisk statistik.

Undervisningen i teoretisk statistik har til formål at bibringe de studerende forståelse af principperne for analyse og sammenfatning af statistiske observationer og for de slutninger, der kan drages, og de beslutninger, der kan træffes med udgangspunkt i en sandsynlighedsteoretisk model for observationerne.

Forelæsningerne indledes med en gennemgang af grundlæggende begreber i sandsynlighedsteorien og en række specielle sandsynlighedsfordelinger. På dette sandsynlighedsteoretiske grundlag opbygges læren om den statistiske inferens. Med udgangspunkt i det decisionsteoretiske syn på statistiske problemer, at en statistisk procedure bør vurderes ud fra dens konsekvenser under forskellige omstændigheder, sættes den statistiske estimations- og hypoteseprøvnings-teori ind i en større decisionsteoretisk sammenhæng. Det tilvejebragte begrebsapparat benyttes endelig til at udvikle forskellige specielle statistiske metoder.

Der lægges ved forelæsningerne vægt på at indføre de studerende i fagets almene del. Ved deltagelse i mundtlige og skriftlige øvelser vil de studerende få lejlighed til at fordybe sig yderligere i det ved forelæsningerne

meddelte stof og til ved løsning af en række øvelsesopgaver at stifte nærmere bekendtskab med diverse anvendelser af statistiske metoder.

Databehandling.

Mekaniseringen af varefremstillingen har medført, at en stigende del af virksomhedernes personale er beskæftiget med administration. Denne funktions »industrialisering« er dermed blevet en påtrængende opgave, hvis løsning, i hvert fald hvad angår massebehandling af data, er blevet muliggjort gennem anvendelse af elektroniske databehandlingsanlæg (EDB).

Efter en indledning om EDB-systemernes opbygning og teknik lægges hovedvægten på deres anvendelse. Der undervises i et eller flere af de problemorienterede programmeringssprog, som indøves gennem praktiske øvelser under benyttelse af mellemstore EDB-anlæg. Undervisningen kan ikke gøre de studerende til programmeringseksperter, men de bliver i stand til at forstå EDB-anlæggenes virkemåde og mulighederne for integration af databehandlingen i enhver større virksomhed.

Erhvervsret.

Erhvervsretten omfatter det system af retsregler, der har særlig tilknytning til erhvervslivet. Formålet med undervisningen i erhvervsret er dels at give de studerende et vist kendskab til det komplekse af love og andre retsregler, der får betydning for deres fremtidige virksomhed, dels at opøve dem i selvstændig, metodisk behandling af juridiske problemer, herunder fortolkning af lovtekster. Derudover lægges der vægt på at påvise retsreglernes intime forbindelse med de økonomiske love, og ved stoffets afgrænsning tages der et vist hensyn til de spørgsmål, som behandles inden for erhvervsøkonomien.

Undervisningen består i forelæsninger og eksaminatorier, suppleret med skriftlige øvelser over konkrete retstilfælde. Gennemgangen indledes med en oversigt over rettens grundelementer, navnlig retsbegrebet, retskilderne og parterne i retsforholdet. Efter en påvisning af kontraktens betydning for erhvervslivet gives først en oversigt over visse fællesregler om aftalers indgåelse og retsvirk-

ning; men for ikke at gøre fremstillingen for abstrakt, sker den nærmere uddybning af emnet gennem en oversigt over nogle for erhvervslivet særlig vigtige kontrakttyper, nemlig aftaler om køb af løsøre, aftaler vedrørende fast ejendom, aftaler om lån og kredit, tjenesteaftaler og forsikring.

Derefter fortsættes med en oversigt over de forskellige former, hvorunder en erhvervsvirksomhed kan organiseres. Der gøres rede for de forskellige selskabstyper og deres retlige karakteristika.

Efter en gennemgang af konkurrenceretten, d. v. s. den retlige regulering af konkurrencen mellem de erhvervsdrivende, afsluttes fremstillingen med en gennemgang af retsordenens håndhævelse, idet der gives en kort oversigt over domstolees organisation og reglerne om tvangsfuldbyrdelse, herunder konkurs og akkord.

Der gives de studerende lejlighed til at besvare skriftlige øvelsesopgaver som hjemmearbejde. Opgaverne, der har et lignende omfang som ved den skriftlige eksamen, rettes og bedømmes af læreren, hvorefter de gennemgås mundtligt. De studerende bør lægge vægt på at besvare disse opgaver udelukkende med støtte i lovsamlingen.

Ved forberedelsen til den mundtlige gennemgang er det af vigtighed, at de studerende vænner sig til at benytte lovsamlingen, således at lærebogens fremstilling stadig jævnføres med lovens tekst. Øvelsen i at læse og forstå en lovtekst er en færdighed, som ikke blot har værdi under studiet, men som navnlig får betydning i det praktiske liv. Det positive stof forældes med årene, men principperne for lovens fortolkning bevarer deres gyldighed og kan derfor også anvendes på de nye love, som senere måtte komme.

Såvel ved den daglige undervisning som ved eksamen gælder det, at der lægges mere vægt på et forstandigt og modent ræsonnement end på udenadlærte kundskaber. Derfor bør den studerende straks fra studiets begyndelse koncentrere sig om forståelsen af de grundlæggende retsprincipper, medens en ophobning af hukommelsesstof bør komme i anden række.

Erhvervsretligt speciale (Skatteret).

Skatteretten er et speciale inden for erhvervsretten, hvorfor der kan henvises til det al-

mindelige afsnit herom, for så vidt angår principperne for studiets tilrettelæggelse. Alle private økonomiske dispositioner har skattemæssige konsekvenser, der til en vis grad lader sig påvirke af skatteydernes »skatteplanlægning«, såsom afskrivningspolitik, valg af salgstidspunkt, valg af virksomhedsform m. v. Skatteretten er som juridisk-økonomisk disciplin stærkt differentieret og meget omfangsrig. Hovedformålet med undervisningen bliver derfor at bibringe de studerende overblik over og forståelse af de fundamentale skatteretlige tankegange og retsregler og dispositionsmuligheder. Indkomst- og formueskatten samt selskabsbeskatningen vil blive viet størst opmærksomhed. Navnlig vil de nyere regler om afskrivning, investeringsfonds og særlig indkomstskat blive grundigt behandlet. Af de indirekte skatter vil kun den almindelige omsætningsafgift blive genstand for nærmere omtale.

Kulturhistorie.

Undervisningen i kulturhistorie tilstræber for det første at gøre kulturens almene begreber klare for de studerende, dernæst at indføre dem i tanke- og trosformers opståen og udvikling i den vesteuropæiske kultur og endelig at lade dem følge de store tanke-systemer og religioners nedfældning i samfundssystemerne.

Der er ikke for tiden tilrettelagt undervisning i psykologi.

Bogføring.

Undervisningen i bogføring, der gennemføres som en kombination af forelæsninger, eksaminatorier og øvelser, sigter mod at bibringe de studerende en forståelse af det dobbelte bogholderis principper. Fagområdet danner grundlaget for de videregående forelæsninger og seminarøvelser i regnskabsvæsen, og undervisningen gennemføres derfor i studiets 1. og 2. semester. Forelæsningerne omfatter behandlingen af det daglige regnskabsmateriale og af årsafslutningens særlige problemer. I begge tilfælde gennemgås principperne efter såvel kolonnesystemet som gennemskrivningssystemet. Endvidere redegøres der for forskellige former for regnskabsopstillin-

ger, og de grundlæggende synspunkter på regnskabsanalyse gennemgås. Som supplement gives der en kortere gennemgang af maskinel regnskabsføring og en indføring i bogføringsarbejdets og beslægtede kontorarbejders automation.

Ved udgangen af 2. semester afholdes en skriftlig 4-timers prøve i faget, for hvilken der gives en karakter, der medregnes i det karaktergennemsnit for indledende øvelser og prøver, som er bestemmende for adgangen til det fortsatte studium.

Matematik.

For studerende, der ikke har matematisk studentereksamen, gennemgås de dele af matematikken, der har speciel betydning for studiet af økonomi og statistik.

Sprog.

Undervisningen omfatter følgende sprog: engelsk, tysk, fransk, spansk.

Formålet med undervisningen er at udvikle de *almene* praktiske kundskaber i det pågældende sprog samt at bibringe kendskab til det *erhvervsbetonede* sprog såvel som til det pågældende lands samfundsforhold og institutioner. Der lægges særlig vægt på forståelse af *det talte sprog, læsefærdighed* samt mundtlig og skriftlig *udtryksfærdighed*.

1) Den obligatoriske prøve.

Matematiske og klassisk-sproglige studenter er pligtige at underkaste sig en prøve i engelsk eller tysk. Prøven skal aflægges i det sprog, de har haft i gymnasiet. Som forberedelse til denne prøve, der aflægges ved udgangen af 2. semester, er der tilrettelagt en undervisning, der omfatter 4 timer ugentlig.

Prøven er både skriftlig og mundtlig, og de opnåede karakterer tæller med ved den årsprøve, der afslutter det første studieår.

Studerende, der har nysproglig studentereksamen, højere handelseksamen eller den statskontrollerede prøve i engelsk eller tysk, er fritaget for at aflægge prøve i sprog.

2) Valgfri undervisning.

I det andet studieår er der adgang til - uden for den egentlige studieplan - at følge undervisningen i et af sprogene engelsk, tysk,

fransk eller spansk. For det sidste sprogs vedkommende fortsætter undervisningen til udgangen af 5. semester.

De studerende, der har underkastet sig den obligatoriske prøve efter 1. år, kan fortsætte med det sprog, de allerede har haft, eller vælge at læse fransk eller spansk. Nysproglige studenter kan derimod vælge frit mellem alle 4 sprog. Studerende med højere handelseksamen kan kun vælge fransk, hvis de har haft dette sprog til eksamen. Studerende med realeksamen skal vælge et af de sprog, hvori de har den statskontrollerede prøve.

Som det vil ses af nedenstående timeplan, er der forskel på de krav, der stilles ved de forskellige sprog, og den studerende må derfor gøre op med sig selv, hvor meget han mener at kunne overkomme. Der må i almindelighed advares imod at kaste sig over mere end et sprog.

Ugentlig timetal.

	3. sera.	4. sem.	5. sem.
Engelsk (eller tysk) . .	3	3	—
Tysk _____	3	3	
Fransk _____	4	4	
Spansk _____	5	5	3

Der afsluttes med en skriftlig og mundtlig prøve, som dog er frivillig for deltagerne. De givne karakterer medregnes ikke i eksamensresultatet, men kan påføres eksamensbeviset, hvis den studerende ønsker det.

Maskinskrivning (valgfrit).

Under forudsætning af fornøden tilslutning tilrettelægges en frivillig undervisning i maskinskrivning. I givet fald vil undervisningen omfatte 2 ugentlige timer i studiets 2. semester. Principperne for 10-finger blindskriftsmetoden indøves, og i forbindelse med undervisningen gennemgås de i erhvervslivet almindeligst forekommende breve, opstillinger etc. Desuden forklares principperne i moderne blanketteknik, og de vigtigste blanketers funktioner gennemgås og indøves ved udfyldning.

Undervisningen afsluttes ved udgangen af

2. semester med en skriftlig prøve på 60 minutter, for hvilken der gives bedømmelsen »bestået« eller »ikke bestået«.

Studiets tilrettelæggelse.

Det almene erhvervsøkonomiske studium er et frit studium. Det indebærer bl. a., at deltagelse i undervisningen ikke er obligatorisk, når der ses bort fra seminarer og øvelser.

I de to første semestre gennemføres undervisningen på mindre hold, samtidig med at der lægges stor vægt på øvelser, for at de studerende så hurtigt som muligt kan opnå en grundig beherskelse af stoffet og tilegne sig evnen til at arbejde selvstændigt.

Det må imidlertid stærkt tilrådes, at den studerende regelmæssigt deltager også i forelæsninger og eksaminatorier. Pensum i de centrale fag ligger ikke fast, men ændres løbende under hensyn til teoriens udvikling, og det må påregnes, at der ved eksamen kan blive stillet krav om indsigt i tankegange, som ikke er direkte behandlet i lærebøgerne. Ved forelæsningerne lægges der ikke afgørende vægt på en fuldstændig gennemgang af lærebøgernes stof, som det tværtimod for en del overlades til de studerende selv at tilegne sig gennem læsning. Forelæsningerne anvendes derimod særlig i de sidste semestre i vid udstrækning til at indføre de studerende i andre synspunkter end lærebøgernes samt til at bibringe dem kendskab til nyere forskningsresultater. Tilsvarende benyttes øvelser og seminarer i nogen grad til at drøfte nye teorier.

Foruden at læse det fastsatte pensum og følge undervisningen bør den studerende ved selvstudium søge at uddybe sin fortrolighed med den økonomiske teori. Han bør således læse andre fremstillinger af de centrale fags problemer end lærebøgernes. Højskolens bibliotek, der rummer ca. 50.000 bind, er særlig inden for det erhvervsøkonomiske område særdeles velforsynet, og med bistand af bibliotekets personale vil den studerende altid være i stand til at finde litteratur, der er velegnet på hans øjeblikkelige kundskabsniveau.

Endvidere må det anbefales den studerende at følge med i den løbende tidsskriftlitteratur om økonomiske spørgsmål, såvel inden for det teoretiske område som med hen-

syn til den aktuelle økonomiske udvikling. Eksempelvis kan nævnes tidsskrifter som »Erhvervsøkonomisk tidsskrift«, »Det danske marked«, »Økonomisk virksomhedsledelse«, »Nationaløkonomisk tidsskrift«, »Økonomi og politik«, »Finanstidende« m. fl., ligesom hyppigt gennemsyn af »Statistiske efterretninger« må anbefales. Også udenlandske tidsskrifter bør læses i et vist omfang.

Studiet har som et af sine formål at bringe de studerende et vist fond af positive kundskaber; større vægt lægges der imidlertid på at lære, hvor og hvordan man kan fremskaffe oplysninger om erhvervmæssige spørgsmål i konkrete tilfælde.

Langt det vigtigste formål er dog at opøve de studerendes evne til at ræsonnere fornuftigt over økonomiske og dermed sammenhørende spørgsmål samt at indpode dem en vågen, kritisk indstilling. De bør derfor ikke rent passivt følge undervisningen, men gennem spørgsmål og diskussion med lærere såvel som medstuderende selv bidrage til at få det størst mulige udbytte af deres studietid. Professorer og andre lærere må ikke betragtes som autoriteter, hvis udsagn ikke kan rokkes, men som vejledere, der er kommet nogle skridt videre end de studerende, og som altid vil være rede til at tage et fagligt spørgsmål op til diskussion under eller efter forelæsningerne.

Også ved eksamen gælder det, at der lægges langt større vægt på evnen til at ræsonnere end på en omfattende detailviden, omend der forudsættes kendskab til samfundets økonomiske og organisatoriske opbygning og de gældende retsregler.

Prøver i studietiden.

For at få adgang til de videregående øvelser og seminarer må den studerende have deltaget i øvelserne i erhvervs- og samfundsbeskrivelse og de indledende øvelser i erhvervsøkonomi og i nationaløkonomi, ligesom han må have aflagt prøver i erhvervs- og samfundsbeskrivelse (mundtlig), i matematik (skriftlig) eller sprog (skriftlig og mundtlig), i bogføring (skriftlig) samt i kulturhistorie (mundtlig). Det er en betingelse for fortsættelsen af studiet, at der i gennemsnit af karaktererne i disse øvelser og prøver er opnået et vist gennemsnit (11,00).

Eksamen.

For at få adgang til at indstille sig til eksamen skal de studerende have deltaget i de seminarer, som er anordnet i 3.-6. semester, samt deltaget i øvelserne i statistik og i data-behandling.

Studiet afsluttes efter 6. semester med den erhvervsøkonomiske eksamen. Den, der har bestået denne prøve, har ret til at betegne sig med bogstaverne HA efter sit navn.

Bedømmelsen af eksamenspræstationerne udtrykkes i en karakterskala, der går fra 0 til 16, jvf. § 20 i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 14. maj 1964.

Kandidateksamen.

Den, der har bestået den almene erhvervsøkonomiske eksamen, kan påbegynde studiet til cand. merc.-graden. Dette studium er tilrettelagt således, at det normalt vil tage 1½ år som dagstudium eller 3 år som aftenstudium. Studiets formål er gennem en yderligere intensiveret undervisning i visse dele af driftsøkonomien og ved at lægge betydelig vægt på den studerendes selvstændige arbejde at udbygge kandidaternes beherskelse af og indsigt i det økonomiske fagområde og tilgrænsende discipliner. Derigennem tilsigtes det at lære de studerende at anvende teorien på konkrete praktiske problemer.

Studieplan for det handelsvidenskabelige kandidatstudium.

	7. sem. 15 uger ut. pr. uge	8. sem. 20 uger ut. pr. uge	9. sem. 10 uger ut. pr. uge	Samlet timetal
Almen økonomi				
Forelæsninger	4	4	—	140
Tværgående seminar	2	2	—	70
Valgfri fag	9	6	—	255
Seminar i valgfri fag .	—	—	5	50
Stor afhandling	—	—	—	—
Litteraturstudium . . .	—	—	—	—
	15	12	5	515

Det videregående studium af den almene økonomi omfatter dels en afrundende gennemgang af metodelære, dels tværgående se-

minarøvelser, hvor de behandlede problemstillinger omfatter flere sider af virksomhedernes økonomi. Med hensyn til undervisningen i de specielle fag er det meningen, at hver studerende skal vælge 4-6 specialfag, heraf mindst et og højst to juridiske. Da kandidatstudiet tidligst træder i kraft 1. september 1965, er der endnu ikke udarbejdet detaljerede planer for studiets tilrettelæggelse, men det kan nævnes, at det er meningen at tildele fagene forskellig vægt efter deres omfang og sværhedsgrad.

De valgfri fag skal fortrinsvis have tilknytning til teoriens anvendelse på konkrete praktiske problemer. Eksempler på valgfri fag inden for den økonomisk-statistiske faggruppe er: kapitalmarkedslære, udenrigsøkonomi, udenrigshandelens erhvervsøkonomi, markedsanalyse, konkurrenceteori, det industrielle markeds afsætningsproblemer, produktionsorganisation, operationsanalyse, **kommunikationslære**, trafikøkonomi, finansvidenskab, forsikringslære, produktionsteori, specielle statistiske metoder, etc. Inden for den juridisk-administrative faggruppe kan nævnes konkurrenceret, international erhvervsret, personaleret, selskabsret, bankret, forsikringsret, videregående skatteret, revisionslære m. m. I øvrigt kan disse faggrupper tænkes suppleret og ændret efter de skiftende krav, som praksis i tidens løb vil stille.

Valg af specialfag skal ske efter aftale med højskolen, der vil vejlede de studerende med henblik på en saglig forsvarlig kombination af fagområder.

Et betydningsfuldt led i kandidateksamens krav er udarbejdelse af en stor afhandling, hvis emne normalt forudsættes valgt inden for et af vedkommende studerendes specialer. For at antyde karakteren af omfanget kan det nævnes, at der forudsættes anvendt 400-500 timer til afhandlingens udarbejdelse.

Endvidere lægges der i kandidatstudiet

vægt på, at den studerende i betydeligt omfang studerer litteratur på egen hånd, og der forudsættes anvendt ca. 200 timer til dette formål. Litteraturudvalget skal godkendes af højskolen, og der vil blive foranstaltet stikprøvekontrol i det opgivne kvantum.

Kandidatstudiet forudsætter som nævnt, at den studerende allerede har bestået den almene erhvervsøkonomiske eksamen (H.A.). Der er imidlertid en mulighed for personer, som har bestået en diplomprøve (H.D.), for at læse videre til kandidateksamen, og under forudsætning af fornøden tilslutning vil højskolen forsøge at tilrettelægge en særundervisning i aftentimerne for studerende, der i forvejen har diplomprøve, og som ikke ser sig i stand til at følge dagundervisningen.

Denne kategori studerende vil kunne fritages for enkelte fag, som de allerede har gennemgået under deres H.D. studium. Dette gælder således faget almen erhvervsret, hvor karaktererne for diplomprøvens første del vil kunne overføres. H.D.'ere vil også kunne fritages for at aflægge den indledende prøve, der for de H.A. studerende er betingelse for studiets fortsættelse på 2. år. Endvidere vil man fritage H.D.'erne for det funktionsfag under H.A. studiet, som svarer til deres speciale ved H.D. studiet såvel som seminar i specialfag til kandidatstudiet. Derimod vil H.D.'erne ikke blive fritaget for at aflægge prøve i de valgfri fag til kandidateksamen, uanset om de vælger fag, der ligger inden for deres specialstudies fagområde.

Vil en H.D.'er gennemføre et kandidatstudium på deltidsbasis, og er han i stand til i gennemsnit at anvende ca. 20 timer ugentlig på studiet (svarende til arbejdsindsatsen under H.D. studiets 2. del), vil han kunne gøre dette i løbet af ca. 6 år, forudsat at han udarbejder en del af sine seminaropgaver m. v. i ferieperioderne.

